శ్రీ

ఉషానాటకము.

మదరాసు క్రిస్టియన్ కాలేజి
గీర్వాణభాషాప్రధానోపాధ్యాయుఁడగు
వేదము - వేంకటరాయశాస్త్రిచే
విరచింపంబడినది.

ఊ - పుష్పరథశెట్టి అండు కంపెని
కలారత్నాకరముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రితమై
ప్రకటింపఁబడినది.

1901-వ సం॥

దీనివెల 12 అణాలు.

శ్రీ

గ్రంథావతారిక.

ప్రౌఢజనైకవేద్యరసం బగు ప్రతాపరుద్రీయనాటకమువలెఁ గాక కోమలమతిసుగమం బగు దృశ్యప్రబంధం బొకటి యధ్యర్ధయామప్రయోజనీయము నిర్మించి యిమ్మని, నన్ను, విక్రమసింహపుర్యాంధ్రభాషాభిమానిసమాజమువారును మదరాసు విద్వన్మనోరంజనీసమాజమువారును కోరఁగా, వారిప్రణయము నొప్పరికింపఁజాలక, నాకుం బ్రతిభ లేమికి, తీఱిక లేమికిని, అనుగుణంబుగా ఈ చిన్నిరూపకమును రచియించినాఁడను. ఇందు గుణలేశ మేమేని యున్నచో పూర్వోక్తప్రేరకులు దానం గీర్తిమంతు లగుదురుగాక. ఈనాసేవ నంగీకరించి శ్రీ శారదాదేవత నన్ను నిజాభ్యుపపత్తిపాత్రముం జేయుఁగాత.

వే - వేంకటరాయశాస్త్రి.

ది. 1, మే, 1901.

శ్రీ

ఈ నాటకమును

వీణాగానకలానారదులును

సాంగవేదములం దధీతులును సర్వదర్శనములందు నదీష్ణులును

సంస్కృత ప్రాకృ తాంధ్ర ద్రావిడ కర్ణాట మహారాష్ట్రాంగ్లేయ గ్రీకలాటి

నాద్యష్టాదశ భాషా లక్ష్యలక్షణాభిజ్ఞ సార్వభౌములును,

ద్రావిడభాషాఫైలాలజీదర్శనప్రథమప్రవర్తకులును,

మదరాస్ ప్రెసిడెన్సీ కాలేజి ఫైలాలజీ ప్రాక్తన భాషా మహోపాధ్యాయులును,

బోధిసత్త్వకల్పులును

అగు

నస్మత్ప్రాపకరత్నంబు

తాతవెల్లి మిరాదార్

శ్రీయుత

శేషగిరిశాస్త్రులు ఎమ్. ఏ. గారి

కీర్తిమూర్తికి

సమర్పించినాఁడను.

వే. వేం.



నాటకపాత్రములు

—:o:—

పురుషులు.

సూత్రధారుఁడు.
నలకూబరుఁడు.
బాణుఁడు.
కుంభాండుఁడు.—బాణునిమంత్రి.
ఆహ్లాదనుఁడు.—బాణపుత్త్రుఁడు.
గంభీరవేది.—ఉషకై బాణుఁ డుద్దేశించిన వరుఁడు.
ప్రతీహారి.
హాహా హూహూవులు.—గంధర్వులు.
అగ్ని, ఆదిత్యుఁడు, వాయువు, చంద్రుఁడు.
అనిరుద్ధుఁడు.—కథానాయకుఁడు.
విదూషకుఁడు.
కంచుకి.
పురుషుఁడు.—(కారాగృహసేవకుఁడు.) శోధనము.
కోపురము నాయకుఁడు, పతాకానాయకుఁడు.
శ్రీకృష్ణుఁడు.
శివజ్వరము, విష్ణుజ్వరము.
ఇంద్రుఁడు.

స్త్రీలు.

నటి.
రాణి.—(బాణునిభార్య.)
ఉష.—బాణసుత, కథానాయిక.
చిత్రరేఖ.—కుంభాండసుత, ఉషాసఖి.
కరేణుక.—ఉషాధాత్రేయి.
మదనిక, కుముదిక.—ఉషచెలులు.
రంభ, ఉర్వశి, మేనక.
బంభరిక, కీరవాణి.—ద్వారకలో ఉద్యానపాలికలు.
రుక్మిణి.

———

శ్రీ

ఉష.

———:o:———

ఉ. శ్రీరమణాత్మచోరుని వశీకృతబాణసుతాభిసారునిన్
మారకుమారునిన్ బలిరమామహితాసురభూవిహారునిన్
గోరకధన్వికూటసుమఁ గోపుర మెవ్వానె నిల్చి కాచె నా
శారిక పల్కుఁగాత సరసస్వరసంపద మీఱు భద్రముల్. ౧.

(నాంద్యంతమున)

సూత్రధారుఁడు.—చాలును, అతివిస్తర మేల? ఆర్యా,

నటి.—[ప్రవేశించి] ఏమివిశేషము ఆర్యపుత్త్రా?

సూత్ర.—ఆర్యమిశ్రులు ఉషనే కనఁగోరుచున్నారు.

నటి.—ఆహాహా! మనకు మెండియు మంచికాలము వచ్చినది, ఆర్యపుత్త్రా?

సూత్ర.—మఱి యీయార్యమిశ్రులకు శ్రీవేంకటరాయశాస్త్రిలవారి ప్రబంధంబుపై నింతమక్కువకుం గతం బెఱుంగుదువా?

నటి.—ఎఱుఁగ కేమి ఆర్యపుత్త్రా, వక్కాణించెద వినుము.

సీ. ఛాత్రసాహస్రప్రచారంబుగా నాట । కములుఁ దన్నిగమంబుఁ గఱపినారు,
సర్వజ్ఞసింగమసార్వభౌమునిగద్దె । యెక్కినదొరమది కెక్కినారు,
పూర్ణరూపకరసం బుదరంబు నిండార । దిగఁద్రావి గఱ్ఱునఁ ద్రేఁచినారు,
టాటోటుఁగవులు పటాపంచ లై మాయఁ । గాంధిక వాణి కర్పించినారు,

తే. కాళిదాసుశకుంతల నేలినారు,
మించినప్రతాపకృతిని నిర్మించినారు,
తగదొకో శాస్త్రిగారిగ్రంథమును గోర
మహితవస్తుపరాయణమానసులకు. ౨

సూత్ర.—బళి బళి! రసజ్ఞవుగదా. మఱి యిపు డీనాటకము నాడుదు మనకుం గలుగుకీర్తిచే మనపాత్రము లెల్ల నేమగుదురో!

నటి.—పంచదారబొమ్మలగుదురు; కాని, చీమలు పట్టవు లే. సరియకాని, ఇక్కాలమున కవితాకామిని పండితులకడకు వచ్చుట లేదే, ఈమునిషీకడకుమాత్రము ఎట్లు వచ్చినదో!

సూత్ర.—ఎట్లు వచ్చినదో, వచియించెద వినుము.

తే. కత మరయుదేని, తదపత్యకములఁ గృతులఁ
జూచి విని మెచ్చుచతురులసుకృతభరము;
విధ మడుగుదేని, వలరాచవేఁదు తెగిచి
కలిమిదొరపట్టి నిడె రంభ గవసినట్లు. 3.

[అని నిష్క్రమింతురు.

ప్రస్తావన సమాప్తము.

శుద్ధవిష్కంభము.

స్థలకము:—అలక, చైత్రరథము.

నలకూబరుఁడు ప్రవేశించును.

నల.—[ఊర్ధ్వ మవలోకించుచు]

క. చల్లనివెలుఁ గని యీజా
  బిల్లిని డాసితిని; గందుపేరిటిపాదరే
  యిల్లయి, రేలక్ మంటలు
  సల్లెడుసోఁకు డిది; దీనిచదురులు దెలిసెక్. ౮.

హా! రంభ లేక నలకూబరుఁడు కల్ల గదా!

రంభ.—[ప్రవేశించి] కలిమిసామిపట్టి లేక రంభమాత్రము కల్ల గాదా? అది సరిగాని, ఏవి మంటలు సల్లుచున్నవి?

నల.—ఈచంద్రకరములు, నీవు లేనితఱిని, నామీఁదికి.

రంభ.—ఇవి మహోపకారులు గదా! ఇవి గదా అమరావతినుండి నన్నిటు కుం ద్రోచినవి!

నల.—మఱి యీతడ వేల గలిగినది?

రంభ.—'ఎట్లు గండము తప్పించుకొని వచ్చితివి?' అని యడుగుము.

నల.—వడివడి చూచాయగా వివరింపుము.

రంభ.—నేఁడు దేవేంద్రుం డోలగంబుండెను. మే మాడుచుంటిమి. దిక్పాలు రెవ్వరును రాలేదు. ఏల యని యింద్రుఁడు కత మరయుచుండఁగా అత్యంతవికృత రూపు లిరువురు ప్రవేశించిరి. అసురు లనుకొని మహేంద్రుఁడు వజ్ర మెత్తఁగా, వారు 'నే నగ్నిని,' 'నే నాదిత్యుఁడను,' అని తెల్పుకొని శరణువేఁడిరి. ఇంద్రుఁడు వికృతికి కారణ మడుగఁగా వారు 'బాణాసురునితపోనలము నకుమాడి యిటులైతిమి, మమ్ముఁ గావవేని మే మిఁక హరనేత్రములలో డాఁగి వెలువడము' అనిరి. అంతఁ బాకశాసనుఁడు 'మీ కాశరణమేని కలదు. ఇఁక బాణుఁడు తనవేయిచేతులతోను నావేయికన్నులనుం జెఱికివేయును, నాకు దిక్కెవ్వరు?' అని గద్దియ దుమికి తల్ల డిల్లఁగా, అందఱును

నల.—[నవ్వుచు] మీపావడలే శరణ మని నిశ్చయించిరా?

రంభ.—[నవ్వుచు] అవును, వా రట్లే నిశ్చయించిరి.

నల.—[నవ్వుచు] అగ్నియం జొచ్చు నని మీరు భయపడితిరా?

రంభ.—[నలకూబరునికి లఘుచపేట మిచ్చుచు] మేము బాణతపోగ్నికి భయపడి మావలనఁ గా దంటిమి. వారివలన నేశాపమేని భరింతు మంటిమి.

నల.—మఱి యీగండము మీ కెట్లు తప్పినది?

రంభ.—అనుకంపమానమానసు లయిననారదమునీంద్రులవలన.

నల.—ఎట్లు?

రంభ.—ఆసమయమున వా రచ్చటికి విచ్చేసి సత్కృతులై కార్య మడిగి విని ప్రణతల మమ్ముం గనికరించి బాణతపోవిఘ్నము మావలనం గా దని తెలిపి, నారాయణుఁడే శరణ మని యానతిచ్చిరి.

నల.—మఱి యిపు డందఱును గురుపురస్సరులై కలశాంభోనిధికిం బోయిరా?

రంభ.—వా రట్లే సమకట్టిరిగాని,

నల.—మఱి యేమి?

రంభ.—మఱి నారదులవారు వారించి యిట్లు తెఱవు చెప్పిరి.—

ఉ. ద్వారక నున్నవాఁ డిపుడు దానవకాలుఁడు వాసుదేవుఁడై;
మారునిసౌరు మెచ్చనికుమారి యుషాఖ్య వెలుంగు దాయకున్;
మీరు మురారిపౌత్త్రునికి మీయరిపుత్త్రికి స్వాప్నసంగమున్
గూరుపరయ్యు; మీ యెడరు గొబ్బున వేలుపులార తీఱెడున్. ౫.

ఇట్లు బోధించి నారదులవారు మానసులు గైకొని యంతర్ధాన మైరి.

నల.—మఱి యింద్రాదులు?

రంభ.—ఇంద్రాదులు మదనునిం దలంచిరి. అతఁడు నెయ్యారంబులు మీఱ సపరివారుఁడై యరుదెంచెను.

నల.—అంతట?

రంభ.—అంతట నగ్న్యాదిత్యపురుహూతు లాతని ని ట్లుగ్గడించిరి:—"ఓయి మనోభవుఁడా,

మత్త. నాదుకీలలు సున్న నీయరుణప్రవాళమునుముందఱన్;
నాదువెల్గులు సున్న నీతరుణంపుమొల్లలముందఱన్;

నాదువజ్రము నున్న నీపికనాదభల్లముముందఱన్;
నీదుప్రాభవ మెట్టిదో నవనీతచోరప్రియాత్మజా!" ౬.

ఇట్లు నచ్చికబుచ్చికయిచ్చకంబుల మచ్చుఁ జల్లి కార్యముం దెలిపి, ఉషం గోడలింజేసికొమ్మని వేఁడిరి.

నల.—ఇఁక నీవు చెప్పనేల? ఉష తనకోడ లనఁగానే ఉప్పొంగి మాటువలుకక మారుఁ డంగీకరించెను.

రంభ.—అట్లే.

నల.—బాపురే! ముందు స్వారస్య మున్నది! అనంతరము?

రంభ.—అట్లు బాణతపఃకాలంబున దివియందయుండి కాయవ్యూహవిద్యాప్రభావంబున బాణగృహంబునం గొలుచుచున్నయింద్రాదులు ప్రాప్తవరుఁడై వచ్చు బాణుని యథాపూర్వ మచ్ఛలంబునం గొలువ కాయబాహుళ్యోపసంహారపరులై యసురలోకంబున కరిగిరి. ఉర్వశ్యాదులును హాహాహూహూవులును వారినే యనుగమించిరి. నే నటుఁ జంద్రపాదతాడిత నై యిటం బ్రాణనాయకు నొడిం బడితిని.

నల.—బళి బళి!

క. మంటలసోఁకైన నన్నుఁ
డంటి యెరియఁ జేసి, యిప్పు డమృతపువెల్లిన్
గెంటి మనుచునీకొంటెకుఁ
దుంటవిలుతుమామ కెరఁగుదున్ భక్తిమెయిన్. ౭.

రంభ.—

క. బాణునికొలువున కలగీ
ర్వాణులు సన, మనము పంచబాణుకొలువుకై
ప్రాణేశ రమ్ము పోదము;
నాణెం బిది గాదొ యట్లు నలుఁగుటకంటెన్. ౮.

[అని నిష్క్రమింతురు.

శుద్ధవిష్కంభము ముగిసినది.

ప్రథమాంకము.

స్థలకము.—శోణపురి, బాణస్వాగతమండపము.

బాణుఁడు కుంభాండుఁడును ప్రవేశించి

యథోచిత ముపవిష్టు లగుదురు.

అగ్నివాయ్వాదిత్యాదిపరివారము యథార్హము నిలిచి కొలుచుచుండును.

కుంభా.—అసురచక్రవర్తీ, త్రిజగతీపతీ, ఏలినవారితపఃప్రకారము విని యాశ్చర్యపడుచుంటిమి. వరములు విన్న నేమగుదుమో!

బాణ.—మంత్రిసత్తమా కుంభాండా,

క. బాణుఁ డనుపే రహాహా! వి
న్నాణంబుగ నాకు నిడిరి నాతలిదండ్రుల్;
బాణగతి ముందఱికి యను
పోణిమి యెఱుఁగవొకో మంత్రిముఖ్యుఁడవుగదా. ౧.

ఏరీ మనవా రందఱు?

రాణి, ఆహ్లాదనుఁడు, ఉష, చిత్రరేఖ, గంభీరవేదియుఁ,
ప్రవేశింతురు.

రాణి.—ప్రాణేశ్వరులకు ప్రణామము. [అని మ్రొక్కి] ఆర్యపుత్త్రునిశుభదర్శనముచే కృతార్థురాలను.

బాణ.—రారమ్మ, ప్రేయసీ, ఇటఁ గూర్చుండుము. [రాణి కూర్చుండును.

ఆహ్లా.—ఆహ్లాదనుఁడను నాయనగారిపాదములకు ప్రణమిల్లుచున్నాను.
[అని ప్రణమిల్లును.

బాణ.—రా వోయి, నాయనా, రా కూర్చుండు.
[ఆహ్లాదనుఁడు కూర్చుండును.

ఉష.—నాయనగారిపాదములకు ఉష ప్రణమిల్లుచున్నది.
[అని యట్లుచేయును.

బాణ.—రా, అమ్మా, రా. [అని దగ్గఱ కూర్చుండఁ బెట్టుకొనును.

చిత్ర.—మామగారిపాదములకు చిత్రరేఖను మ్రొక్కుచున్నాను.
[అని బాణునికి మ్రొక్కును.

బాణ.—కల్యాణము, కల్యాణము, కూర్చుండుము, నీచెలికడనే.
[చిత్రరేఖ ఉషకడం గూర్చుండును.

గంభీ.—మామగారిపాదములకు గంభీరవేదిని మ్రొక్కుచున్నాను.

[అని యట్లు చేయును.

బాణు.—కల్యాణము కల్యాణము, కూర్చుండుము. [గంభీరవేది కూర్చుండును.

బాణు.—మంత్రిపుంగవా, మనవా రందఱు క్షేమమా?

కుంభా.—ఏలినవారిప్రతాపము కాచుచుండ క్షేమము గా కేమి?

బాణు.—దేవతలు మిమ్ము చక్కఁగా కొలుచుచున్నారా?

కుంభా.—కొలుచుచున్నారు. అనుకంపనీయులు.

బాణు.—ఊ. [ఆహ్లాదనుం గూర్చి] వత్సా, నీవు మాతపఃకాల మెల్ల నేమి నేయు చుంటివి?

ఆహ్లా.—గురువర్యులను శ్రీమచ్ఛుక్రాచార్యులను శుశ్రూషించుచుంటిని.

కుంభా.—దానవేంద్రా,

శా. ప్రోదిన్ బాలుఁ డితండు భార్గవుని శుశ్రూషించి, వేదంబులున్
వేదాంగంబులుఁ బంచలక్షణపురావృత్తంబులున్ నేర్చి, యా
హ్లాదం బొజ్జకుఁ జేసి, సార్థితనిజాహ్లాదాఖ్యుఁ డై, వత్స, ప్ర
హ్లాదానూనుఁడ వౌదు వంచు వరముం బ్రాపించెఁ దద్వాక్కునన్.

బాణు.—వంశమునకుఁ గీర్తి దెచ్చితివి వత్సా.

ఆహ్లా.—మహానుగ్రహము, మహానుగ్రహము.

ప్రతీహారి.—[ప్రవేశించి] జయము జయము జగదీశ్వరులకు. స్వర్వేశ్యలు మేళమై నాట్యసేవార్థము వచ్చియున్నారు.

కుంభా.—దానవనాథ, మంగళార్థము వారికి సేవకు సెల వొసంగవలయును.

బాణు.—మంచిది.

[ప్రతీహారి వెలువడి రంభాదులను దోడ్కొనివచ్చి విడిచిపోవును. రంభాదులు బాణునికి మ్రొక్కి నిలుతురు.

బాణు.—ఎవ రెవరే మీరు?

రంభ.— (హంసరుతము.)

సామి, నీదాసి నేఁ, జాటుదురు రంభ యని శ్రౌతముల నన్ను నసురేంద్రా,

ఊర్వశి.—

సామి, నీదాసి నే, స్వర్వనిత నుర్వశిని, సల్పుదును లాస్య మసురేంద్రా.

మేనక.—

సామి, నీదాసి నే, సంశ్రుతను, మేనకను, స్వాంతజుఁడు మెచ్చు నను దేవా.

హాహాహూహువులు.—

సామి, సంగీతిలో సల్పితి మొకింతపని, సాకతము వేఁడెదము దేవా. ౧౧.

బాణు.—ఆడుదురుగాని. ఓరి అగ్నీ, ఈకుంభాండాదులు విన మాతపస్సును వర్ణింపుము. [నిర్వర్ణించి] ఏమిరా నీ విట్లు బొగ్గువలె నల్లఁబడినాఁడవు?

అగ్ని.—[హుక్కాగొట్టము నజరుచూపుచు కేలఁ బూని]

క. బానసములోన నెప్పుడుఁ
నానినవే వైచినారు నాకుం గట్టెల్,
దానం గడుఁ బొగచూరుడు,
నే నల్లగ బొగ్గ నైతి నిర్జరభీమా. ౧౨.

బాణు.—ఏమిరా, వాయూ, నీ వేల బ్రొయ్యి యూఁదకుంటివి?

[అని వాయువును కొట్ట నుంకించుచున్నాఁడు.

వాయువు.—[అమితముగా వణఁకుచు నెమలిపురివిసనకఱ్ఱ వీచుచు ఆత్మగతము] ఆహా! నేను కోరినప్రశ్నయే వచ్చినది! ధార్త్యముచేసెదఁగాక. [ప్రకాశము] లోకనాయకా,

ఆ. ఊఁది యూఁది బుగ్గ లూపిరిబూరలై,
బుంగ లై, మఱింత బూరటింపఁ
బెద్దసిద్దెలట్లు పెరిగి చీలినవయ్య
కుట్టుకొంటి నయ్య కొట్టకయ్య. ౧౩.

బాణు.—[నిర్వర్ణించి తల యూఁచి] మంచిది; చక్కఁగా వీవుము. మఱి, వాఁ డెక్కడరా మీతలమానిసి వేగంటిపిసాని?

వాయు.—బురుజుమీఁద కోపుర మున్నాఁడు దేవరా.

బాణు.—ఊ. ఓరీ, ఆదిత్యా, నీ వేలరా కట్టియ లెండింపవు?

ఆదిత్యుఁడు.—[పుండరీకము నజరు పెట్టుచు] మహాప్రభూ,

క. లేయెండయె యెవ్వేళను
గాయుచు నుండు మని నీదుకట్టడయు కదా;
పాయక నే నటు సేయుటఁ
బాయను కట్టియలతేమ భండనభీమా. ౧౪.

బాణు.—మఱి, వాఁ డెక్కడ నీనైదోడు?

ఆది.—వాఁ డెక్కడనో ఎఱుంగను, దేవా.

బాణు.—[కినుకతో] ఏమి కారణము?

ఆది.—మహాప్రభూ, మన్నింపవలయును.

ఆ. నిండుపున్నమగనె పండువెన్నెల సదా
కాయ నతని కిడినకట్టుఁబాటు ;
దాన నతఁడు నేను దాయుటయే లేదు ;
నీపదంబు లాన, నిక్క మిదియ. ౧౫.

వాయు.—మహారాజ, నే నెఱుంగుదును. ఏలినవారికి తపస్తాపశాంతికై ఇదె యిటనె తన లేఁతకిరణంబుల తెల్లనిచలువజల్లిం గట్టుచున్నాఁడు. [పరికించి] వాఁడె వచ్చుచున్నాఁడు.

బాణు.—[స్మితముతో] జడాత్ముఁడు, వాని కేదియు ముందుగాఁ దోఁపదు.

[చంద్రుఁడు ప్రవేశించి కలువ నజ రుంచి నమస్కరించి జల్లి వీచుచుండును.

బాణు.—[వీక్షించి] ఊ. ఓరీ, అగ్న్యాదిత్యులారా, మాతపస్సును చెప్పఁడు. మీరేగదా సాక్షులరు.

ఇరువురు.—అవును మహాప్రభూ.

అగ్ని.—ఓహో సభాస్తారు లెల్లరు నాలింపుఁడు :—

శా. స్కంధగ్రంధులు వ్రస్సి వాయువులు నిర్ఘాతధ్వనిఁ బ్రోఁగఁగా,
సింధువ్రాతము గ్రాఁగ నీశ్వరజటాసింధ్వంభముల్ తెర్లఁగా,
బంధం బేది సుమేరుమందరగిరిప్రాగ్భారముల్ దొర్లఁగా,
సంధాబంధురబాణదానవతపఃస్ఫారాగ్ని పర్వెన్ దివిన్. ౧౬.

బాణు.—ఆహాహాహా !

అందఱును.—ఆహాహాహా !

హాహుఁడు.—ఏమియాజ్ఞ మహాప్రభూ?

బాణు.—ని న్నెవరురా పిలిచినారు ?

కుంభా.—త్రిలోకనాయకా, వీఁడు హాహాగంధర్వుఁడు, తపోవర్ణనశ్రవణ పరవశుఁడై తమరు ఆహాహా యని సాధువాదము పలుకఁగా తన్నుఁ జేరొన్నట్లు భ్రమఁ జెందినాఁడు.

బాణు.—[బిగ్గరగా నవ్వుచు] ఓరి నిర్భాగ్యుఁడా, హూహూహూహూ !

[అని బిగ్గరగా నవ్వును.

హూహువు.—విశ్వనాయక, ఏమి యాజ్ఞ?

బాణు.—[నవ్వుచు] వీని పేరు హూహువా ?

కుంభా.—అవును దేవా.

బాణు.—భ్రాంతులు నిర్భాగ్యులు! హేహేహే! [అని నవ్వి] హేహేగంధర్వుఁడు నొకఁ డిటుఁ గలఁడా? హొహొహొ! [అని నవ్వును.

ఆది.—ఓహో సభాసదులారా, వినుండు :—

శా. వైకుంఠుం డలచక్రవాళ మనునావంబం దజాండామభాం
డైకవ్రాతము పేర్చి భవ్యపరిపాకార్థంబుగా నూఁకఁగా
నాకాశంబు ఘటించి ద్వాదశసహస్రాంశ్వగ్నులం జొన్ప నం
దీకల్యాణుతపంబు గ్రచ్ఛఫల మయ్యెన్ సర్వభంగంబుగా. ౧౭.

బాణు.—వహవ్వా వహవ్వా! చూచితివా కుంభాండా! అయినను ఈతొమ దేవతలు చక్కఁగా వర్ణింపలేరు. మఱి నేనే వర్ణించెదను విను. మాతపస్సులో నొకవింత, ఏమనఁగా.—

మ. అలరించె న్నగ వప్పు మామకతపోహవ్యాశనవ్యాప్తి నా
దలయే యుడ్డుడుకంగఁ, బై కుటికి మీఁల్ దాఁ బెల్లొన ళ్లచ్చల్వకై
యలమన్ డాసగ మాహిమాద్రిజఁ, దదాయాసంబు త్రోపాడ, వే
యలయుగ్రుం డటు వచ్చి కోరు వరమం చార్తిన్ ననున్ వేఁడుటల్.

ఇంకను వినుఁడు.—మాతపోగ్నినుండి—

సీ. ఒకమిడుంగుఱున నాజ్యోదధి కాఁగి యా । కమఠకిటుల్ కూడు గాఁగనుండ,
ఒకమిడుంగుఱున మేరుకుభృత్తు కరఁగి యా । నిప్పుతేట జగంబు నీల్గనుండ,
ఒకమిడుంగుఱున శంభుకపర్ద మెరిసి యా । కమురువాసన దెసల్ గడవనుండ,
ఒకమిడుంగుఱునఁ దారకకోట్లు మండి యా । కచ్చిక లిల యెల్లఁ గప్పనుండ,

తే. బ్రహ్మవిష్ణ్వాదు లెల్ల నీప్రళయ మాఁపు
మనుచుఁ దనవెంట రా, సాంబుఁ డారటమున
వచ్చి, 'కోరుము కోరుము, వరము వరము,
బాణ బాణ,' యనువిభూతి పరఁగె నాకు. ౧౯.

కుంభాండాదులు.—శబాస్! శబాస్!

కుంభా.—ఏలినవారివరములు వినం జెవులు దురదగొనుచున్నవి.

బాణు.—మహేశ్వరుఁ డట్లు ప్రత్యక్షమై నా కిచ్చిన వరములు వినుము.

క. చండికతో వాసం బై
ఖండేందుశిఖుండు నాదుగవనుం గాచున్;
జెండా పడుతఱి మద్భుజ
కండూతి తెమల్చువీరుకదనం బొసఁగున్. ౨౦.

అందఱును.—అహో ఈశ్వరానుగ్రహము! అహో తపోమహిమ!

బాణు.—సరియ యఁటోయి సూర్యాగ్నులారా?

సూర్యాగ్నులు.—ఔను మహాప్రభూ, మీ మహత్త్వము తపస్సునకు నిలువ లేక వారనేత్రములందు డాఁగి చూచు చుంటిమి.

బాణు.—వహవ్వా! మఱి మీయాటపాటలు కానిండు.

రంభాదులు.—[ఆడుచు]

(గేయము)

నిన్నుఁ బొగడఁ దరమే!
బలిరాజసుత! నిన్నుఁ బొగడఁ దరమే!

అరహరికోపము నడఁచె నీముత్తాత;
హరిని భిక్షునిఁ జేసె నయ్య;
గిరిశుని గడపకాపరిని జేసితి వీవు;
వరము పొరడుగు కావలుఁడు మఱెవ్వఁడు! నిన్నుఁ॥

వేకన్ను లున్న నేవెంట బెదరవచ్చు;
వేకాళ్లు వలసకు వెరవు;
వేకేళ్లు గల్గిన వేవే ట్లోసఁగవచ్చు;
నీకెవ్వఁ డీ రేడు లోకములను నీడు! నిన్నుఁ॥

కలనఁ గాలహయశృంగములు నీమీసము;
చెలులకు మదిరథ న్వలత;
వెలఁదుల కాయించువిల్లు నీమీసము;
ఇలలోన నీసాటి బలియుఁ డిం కెవ్వఁడు! నిన్నుఁ॥

బాణు.—మీకు గృహసమ్మార్జనాదిక్లేశమునకు బదులు ఇఁకమీఁద సంగీతవ్యాపారమునన యుండ ననుజ్ఞ యిచ్చితిమి. చాలునా యీబహుమానము?

రంభాదులు.—[వడవడ వణంకుచు] మహాప్రసాదము.

బాణు.—[ఉషం దఱియం దివిచి, చేయి పట్టుకొని,] అమ్మా, ఎంతసుందరాంగునిం జెప్పినను రూపహీనుఁ డందువు. ఇప్పటికేని తెలివి కలిగినదా? ఇఁకనైనఁ బెండ్లి చేసికొందువా అమ్మా.

[ఉష మెల్లమెల్లన తండ్రిచేయి విడిపించుకొని నిష్క్రమించును, చిత్రరేఖ ఉష ననుగమించును. గంభీరవేది ఉషను గంటికగపడునంతవఱకు వీక్షించి తర్వాత ఉస్సు రనును. ఆహ్లాదనుఁడు చిత్రరేఖ పోకం గని తల వాంచి చింతిల్లును.

బాణు.—హా! ఏమి దీనిస్వాతంత్ర్యము! ఓయి గంభీరవేదీ, చింతిల్లకు. నేను బోధించి ఉషను ఒప్పించి నీకు వివాహముచేసి మాయక్కను సంతోషపెట్టెదను లే.

గంభీ.—మామగారియనుగ్రహము.

[చిలుకలును గోయిలలును స్వాగతమంటపము చెంత మెండుగా కూయును. తుమ్మెదలు కరము ఝుంకరించును. మంటపమున మలయమారుతము వీచును. పుష్పములపరిమళము వ్యాపించును.

బాణు.—ఏమి యిది! ఋతువు వచ్చియున్నను, ఋతుధర్మము లెల్ల నిట్లిప్పుడిచట యోగపద్యంబునం బ్రకట మగుట వింతగా నున్నది?

కుంభాండాగ్నిసూర్యాదులు.—చేతనాచేతనంబు లెల్ల ఏలినవారియభ్యుదయము నభినందించుచున్నవి.

కుంభా.—కుమార, మీనాయనగారు సంతసిల్ల నీవిద్యాప్రభావమును వసంతవర్ణనం జూపుము.

అగ్ని.—నాదియు నైకవిద్యయా! అయినను పెద్దలమాట నతిక్రమింపఁజాల.

మ. సరవిన్ వేఁడికి డస్సి, శీతలజలస్నానంబుగా, నిర్మలాం
బరపాళిం దడియాఱి, మంచుఁజెమరున్, మాఘ్యానిలం బార్పఁగా,
బురుసాపట్టుజరీబుటాపరికిణీము స్త్రీబుతో సాదరా
బురఖాతోడ జవాహరీపటలితో భూకాంత గూడెన్ మధున్. ౨౧.

బాణాదులు.—బళిబళి! వహావ్వా!

అగ్ని.—మఱియు నిపుడు,

ఉ. అక్షయకౌతుకంబు వొలయంగ, నశోకలతావధూటి యీ
దక్షిణగంధవాహు బలితంపుఁగవుంగిటఁ గ్రుచ్చి, వే సమ
స్తక్షితిజాత లౌలతలతావుల కల్గి, మరందవారి పు
ష్పాక్షులఁ జిప్పిలన్ గిసలయాధర మీయక త్రిప్పెఁ జూడరే. ౨౨.

బాణాదులు.—బళిబళి! శబాస్.

బాణు.—అట్లేని నగరి కేఁగి యుద్యానంబున వసంతశోభం దిలకింతము.

[బాణరాజ్ఞీసుతకుంభాండులు నిష్క్రమింతురు.

[నేపథ్యమందు]

ప్రేయసీ, ఈరాత్రియే మనతనయునికి స్వప్నమున గాంధర్వవివాహమును నిర్వర్తింపుదము.

ఆది.—[జనాంతికము, అగ్న్యాదులతో] మదనభాషితమును వింటిరిగదా. మనకు మంచికాలము వచ్చుచున్నది.

[దేవతలు నిష్క్రమింతురు. గంభీరవేది మెల్లగా ప్రయాసతో వెడలును.

కరేణుక.—[వెనుకనుండి ప్రవేశించి గంభీరవేదిచేయి పట్టుకొని దివిచి] ఉష పోతూ వున్నప్పుడు ఎందుకు ఉస్సురన్నావు? చెప్పు.

గంభీ.—కరేణుకా, అదంతా, మామకు వెరిచినకపటం; నామాట నమ్ము. నాకు ఉషా అక్కర్లేదు, గిషా అక్కర్లేదు. నీమీద తప్ప నామనసు ఇంకెక్కడా లేదు.

కరేణు.—అలాగైతే మరిరా యిప్పుడే పెళ్లీ శోభనం అన్నీ కానీ.

గంభీ.—నీవుల్లెం, ఇక్కడ మాట్లాడకు, నాతో అవతలికి రా చెప్తాను.

[అని నిష్క్రమింతురు.

ప్రథమాంకము ముగిసినది.



ద్వితీయాంకము.

స్థలకము:—శోణపురి, ఉషాప్రమదవనము.

ఉష, సఖీయుగళము, చిత్రలేఖయు, ప్రవేశింతురు.

[ఉష తామరసెజ్జపై మూర్ఛితయై యుండును.
సఖు లిరువురు తామరాకులతో వీచుచుందురు.

చిత్ర.—[ఉషను కేలఁ దడవి నిర్వర్ణించి, ఆత్మగతము] ఇది కామజ్వర మని నేను మొన్ననే శంకించితిని.

ఆ. లలన డీలుపడియు లావణ్యమున మించె
నలుపు టెక్కు చందుకలయుఁబోలె ;
ఇట్లు జవ్వనులకు హితశత్రు వౌకూళ
మధునివేఁడి యగునె మరుఁడు గాని. ౨౩.

నేను క్షణము ఉషతో నొంటిపాటున నుండి గుట్టు తెలిసికొనియెదను. [ప్రకాశము] చెలీ మదనికా, చెలీ కుముదికా, ఈవాసంతాతపము సఖికి దుస్సహ మైనది, తామరసెజ్జలకు శమిల్లినది గాదు. అల్లయాయవలిబాలచందనషండమునకుం బోయి చెలికై గందపుఁబాలు కొని రండు.

చెలులు.—నీవు వచ్చిన నంతయుం జక్కఁబడు నని మేము ముందే అనుకొంటిమి. [అని నిష్క్రమించిరి. ఉష తేరును.

చిత్ర.—ఉషా !

ఉష.—[అనాకర్ణితకముగా] నాసఖు లెక్కడ? హా ! మూర్ఛిల్లితిఁగావలయు. ఆహా ! మూర్ఛయే యుపకారిణి యైనది. చిత్రరేఖను దేర సఖులు చనియుందురు.

ఆ. చిత్ర మేమొ నేను జిత్రరేఖను జూడ
నిపుడు కోరినట్టు లెపుడుఁ గోర ;
తాపదీన మైనతఱి డెంద మన్నులఁ
బెల్లు దలఁచు ననుట తెల్ల మయ్యె. ౨౪.

చిత్ర.—ఓహో ! చెలి నన్నుం గనలేదు. ఇది మఱియు ననుకూలము. నేను డాఁగి యీమెవృత్తముం బరికించి రహస్య మెఱింగెద. [అని యట్లు చేయును.

ఉష.—ప్రాణేశ్వరా, నిన్ను వెండియు నేఁ గాంతునా !

చిత్ర.—ఆహా! 'ప్రాణేశ్వరా' యనుచున్నది! నాతలంపే నిజమైనది. వృత్తమి ట్లుండ శీతలోపచారముల నేమి ప్రయోజనము?

క. మండునిదాఘముచేఁ గల
గుండై పసిచెడినబండిగురివెందలతన్
వెండియు విలసిలఁ జేయఁగఁ
బండితుఁ డామనియ గాక పన్నీ ర్లగునే! ౨౫.

మఱి యెవ రాధన్యుఁడు?

ఉష.—ఇఁక నేను ఈవిరాళికి దేహమును ధరింపఁజాలను.

చిత్ర.—ఆహా! ఎంతబలీయమైనయనురాగము.

ఉష.—ఛీఛీ! ఏల కలిగినది యీపాడులజ్జ! నారెండవమేనికి చిత్రరేఖకు అపరాధ మొనర్చితిని.

చిత్ర.—ఏమి యపరాధము? ఎట్లు?

ఉష.—హా! చిత్రరేఖకుఁ జెప్పక నారహస్యమును దాఁచితిని.

చిత్ర.—ఆహాహా! ఏమి నామీఁదికూరిమి!

ఉష.—చిత్రం దలఁచిన ప్రత్యాశ కలుగును. చెలి యట్టియుపాయశాలిని.

తే. చెలియ నాదుగుట్టు తెలియు నం చలికితిఁ,
దెలియదాయె నేమి తెన్ను నాకు!
తల్లి నేమఱించి వెల్లి తోఁడెటిఁ గాంచి
తల్లిఁ బనవులేడిపిల్ల నైతి. ౨౬.

అట్లు కాదు, ఆశ నన్ను వెక్కిరించుచున్నది. స్వప్నవిహారవిషయమున చిత్రయే నియు నేమి నేయఁగలదు.

చిత్ర.—ఏమి యద్భుతము! ఏమి యద్భుతము! స్వప్నమునం బ్రాణేశ్వరునితో విహరించినది నాప్రియసఖి. ఆధన్యునికై యీవిరాళి.

ఉష.—సఖి నాకడ కేల రాదు నేఁడు! నానేరమి దిద్దుకొని క్షమ వేఁడి జీవితము ననంగవ్యాధుని కిచ్చి శాంతిం బొందెద.

చిత్ర.—ఈమెపలుకులలోనే అతఁ డెవరో తెలియునేమో చూచెద.

ఉష.—చెలి వచ్చునంతలో నాశిశువులం గని యామంత్రించెద. [అని ఆయా లతావృక్షముల నుద్దేశించి]

చ. కురవక పుత్త్రికా, తిలక కూరిమితమ్ముఁడ, మావి యల్లుఁడా,
యరిదిగఁ బుష్పమొంది సొబగారెడుచంపకవల్లి పుత్త్రికా,
తరలెద మిమ్ము వీడి యొకతావునకున్, సరి యింతతోన మి
మ్మురమునఁజేర్చి కాంచి కయినొత్తెడి మోమున రాగ మూనుటల్.

[అని ఆయాతరులతలను యథోక్తముగా సంభావించి నల్గడ లరసి] ఆహా! నాకంటి కే మగపడుచున్నది!

ఉ. ఎక్కలితేఁటిబొగ్గుగమి నీతలిరుంగుమికొల్మినిప్పుపైఁ
జక్కఁగఁ జేర్చి మారునికిఁ జైత్రుఁడు దక్షిణవాయు వూఁదఁగా,
నుక్కుటశోకకోరకశరోత్కర మెఱ్ఱఁగఁ గాల్చు; నయ్యయో!
యిక్కడ నిల్వఁజాల; నిఁక నెక్కడి కేఁగుదు నేమి సేయుదున్!

అయినను ఎటకేనియుం బోయెద. [అని పరిక్రమించి] హా! ఈతావు దానికన్న దుస్సహముగా నున్నది!

మ. కొరడాత్రేటులు గాఁగఁ బైపయికి జోగున్ వల్లికాకోటి; బం
భరసేనల్ గయిగాళ్లసంకెలలుగాఁ బాటిల్లెడున్; మాకరం
దరసాసారవితప్తలోహమయదండవ్రాతసంప్రోతపం
జర మయ్యెన్ బువుఁదోఁట; నాకిచట నేజాడన్ శుభం బయ్యెడున్!

చిత్ర.—సత్యము, చెలిమీఁద నిట దరమే విరచిత మగుచున్నది!

శా. వాయవ్యాస్త్రము దక్షిణానిలము, భాస్వత్పల్లవవ్రాత మా
గ్నేయాస్త్రంబుఁ, బ్రఫుల్లకాంచనసుమానీకంబు బ్రహ్మాస్త్రమున్,
స్ఫాయత్కోకిలకాహళార్భటి యిదే నారాయణాస్త్రం బయో!
కామోత్పన్నుఁడు నాలుగస్త్రములతోఁ గాఱించెడిన్ నెచ్చెలిన్!

ఉష.—నాతోలితావునకే పోయెద. [అని, పరిక్రమించి, కని,] ఏమి యిది, యీనామద్దులకూనలందు ఈవువురాసులు! ఈతేనెసోనలు! ఇ దేమి యింద్రజాలమా! ఓహో కాదు కాదు.

(తరళము.)

కడిఁదిపూతయుఁ గాదు, తేనియక్రందువై ఖరిగా, దిదే
విడిచి యేఁగెద నన్నమాత్రన విన్ననై యివి దిగ్గనన్

ఒడలు వే నయనంబులై నయనౌఘ మెల్లను బాష్పమై,
విడకు మమ్మని చూడ్కులన్ నను వేడుతీరిది చూడఁగాన్.

[మదనబాధ నభినయించి] అహాహా! ఏమి యివి! నన్నేఁచుచున్నవి! ఇవి నిక్కముగా ఘూములుకులే. అయ్యో! నాకూనలారా,

(తరళము.)

పుడికి బుగ్గలు ముద్దుగొంటిని; బుచ్చి చుంచులు దువ్వితిన్;
గడకు మీరును వైరిపక్షమె కన్నులార యిటైతిరే!
పుడమి నింతటివంత యుండునె, పోలునే మనఁగా నిఁకన్!
గడిఁదిమారునిచిత్రరేఖకుఁ గాన్క నాయుసు రిచ్చెదన్! ౩౨.

హా ప్రియసఖి! [అని మూర్ఛిల్లును.

చిత్ర.—[వడివడిగాఁ దఱిసి] హా! చిత్రరేఖా నీవు ప్రాణ మిచ్చెదవు! అహూ! ఎంత ప్రమాదము! ఎంత ప్రమాదము! నెచ్చెలీ, ఉషా, నేనే తప్పు చేసితిని. నేనే కూళను. నిన్ను వంచించి నీయాయాసముం గంటిని. నీతోడిదే కదా లోకము నాకు. నేను లేక నీ వెట్లు? [అని యుష నొడి నిడుకొని] ఆశ్వసిల్లుము సఖీ, ఆశ్వసిల్లుము.

(స్రగ్విణి.)

లేవె లేవే, సఖీ! లేవె నన్ గానవే!
యీావు నే నొక్కఁ డం చేఁ దలంతుంగదే!
కావవయ్యా హరీ! కావవయ్యా హరా!
జీవలోకం బిదే చీఁకటిన్ మున్గదే. ౩౩.

ఉష.—[ఆశ్వసిల్లి చిత్రలేఖకవుంగిట లేచి చూచుకొని] ఆహా! చిత్రలేఖా, ఇప్పుడు నీదర్శనముచే నాకుఁ గరము తాపోపశాంతి కలుగుచున్నది.

చిత్ర.—కర మేమి? నీమనోహరుని పేరు చెప్పుదువేని పూర్ణముగానే తాపోపశాంతి యగును.

ఉష.—[ఆత్మగతము] ఏమి యిది! ఈవృత్తాంతము ప్రియసఖి కెట్లు తెలిసినది? ఎఱుఁగ దని తలంచితిని! [ప్రకాశము] సఖీ, నీకు అది యెట్లు తెలిసినది?

చిత్ర.—ఇతరవిషయములు పెక్కులు తెలిసినట్లే.

ఉష.—[ఆత్మగతము] ఈమెమార్గములు తెలియరావు. అటయిన సఖికి

ఆమహాపురుషుని పేరుమాత్ర మేల తెలియదు ? నే నుచ్చరింప విన(గోరిక గా నుండును. [ప్రకాశము] సఖీ, అంతటిపుణ్యమా నాకు ? నా కది తెలియదు సఖీ.

చిత్ర.—ఏది తెలియదు ?

ఉష.—నామనశ్చోరుని నామధేయము.

చిత్ర.—ఆశ్చర్యముగా నున్నది ! అటయిన ఆమహానుభావునియసాధారణ రూపరేఖావిలాసముల వర్ణింపుము.

ఉష.—శక్యమేని. [ఆత్మగతము] నే నెక్కడ, ఆయనను వర్ణించు టెక్కడ! అయినను చెలియాజ్ఞ ; ఏమి సేయుదు ?ఎట్టు లీలజ్జాసింధువును దా(టు నేర్తు !

చిత్ర.—[నిర్వర్ణించి, ఉషమెయిం దడవుచు,] ఇదేమి, సఖీ, నీమే నెల్ల పులకలమొలకలు నిండుచున్నవి ?

ఉష.—[తన్ను తా(జూచుకొని]

ఆ. పులకపటలి గాదు, మోహనాకారుని
మొలకనగవు మదిని బొలసినంత,
నురిగి సన్నసన్న శోకాంధకారంబు
వలస పోవుతీరు వనజనేత్ర. ౩౪.

చిత్ర.—నీవు చెప్ప నక్కఱలేదు, ఈరోమాంచనక్రమమున నే తెలియుచున్నదిలే, నీమనశ్చోరు(డు నిన్ను(దేల్చిన కేళీక్రమము.

ఉష.—సఖీ, నీప్రతిభ కగోచరము కలదా !

చిత్ర.—ఏదీ, మఱి వర్ణింపు మాయనస్వరూపమును, నాప్రణయము నుల్లంఘింపవుగదా.

ఉష.—మన్నింపుము సఖీ, చిత్తవృత్తి కుదురకున్నది.

చిత్ర.—[ఉషను నిర్వర్ణించి]

ఆ. హా ! యిదేమి సకియ రేయెండ దా(కిన
తమ్మివెరితాతిబొమ్మ వైతి !

ఉష.—

ప్రాణనాథుసరస(బాసినవలవంత
నంగకములు గురియునశ్రువు లివి. ౩౫.

చిత్ర.—నిన్నుం గన్న నీకై యతఁడును ఇట్టియవస్థనే పొందును. చంద్రునికై రోహిణి యెట్లో చంద్రుఁడును రోహిణికై యట్లే యువ్విళులూరును గదా.

ఉష.—సఖీ, నీపలుకులు ఆశాజనకములు, దీవెనలు, యోగదృష్టవిషయములుగాఁ దోఁచుచున్నవి.

చిత్ర.—అట్లే అగుఁగాక. మఱి నీవల్లభునిస్వరూపముం జెప్పుము.

ఉష.—అనిర్వచనీయముం జెప్ప మనుచున్నావు.

చిత్ర.—వెండియు యత్నింపుము.

ఉష.—నీయాజ్ఞ.

ఆ. ఒకరిబోఁటియాతఁ డొకమాత్రమును గాఁడు,
ఎల్లసొబగులందు హెచ్చువాఁడు,
మంచిరీతికెల్ల మందిరం బగువాఁడు,
పొచ్చె మేమి లేక పొలుచువాఁడు. ౩౬.

చిత్ర.—బళిబళి! అయినను ఇట్టివర్ణన ఎంతయేనియు నొక్కనామమునకు సరిగాదుగదా! వాస్తవముగా నట్టిపురుషుఁ డుండునేని నే నతని నెఱుంగకయుందును.

ఉష.—'వాస్తవముగా' అనుమాటచే నాకు దిగులు గలుగుచున్నది.

చిత్ర.—భయపడకు, అతనిప్రతిమను వ్రాయుము. సాధనములం దెచ్చెద. [అని, పోయి రంగులపెట్టెయు పటంబులును గొని వచ్చి యథోచితముగ నుంచి] మఱి కానిమ్ము, నారదులవారికృపచే నీత్రిజగతియందు నే నెఱుంగనివారు లేరు.

ఉష.—[ధ్యానించి] ప్రియసఖీ, మహానుభావురాలా, ఇదె యత్నించెదను.
[అని వ్రాఁత నభినయించి, కన్నీళ్లు వెల్లి గొనుటయు,
వ్రేళ్లు చెమర్చుటయు వణఁకుటయు, సూచించును.

చిత్ర.—[నిర్వర్ణించి, నవ్వుచు,] చెలీ, ఏమి యిది! చివరకు ఆగంభీరవేదిగాఁ డేనా నీమనోదయితుఁడు!

ఉష.—[ఉలికిపడి] వానిం బేర్కొనకు సఖీ. హా! నాకన్న మందభాగధేయులు ధరిత్రిఁ గలరే?

ఉ. నాహృదయంబు తల్లడిల, నాయన నన్ను గభీరవేది కు
ద్వాహము సేయఁ బూనెఁగద,
చిత్ర.— దంతికిఁ దామరతీవియట్ బలెన్;

ఉష.—

సాహసవర్తనంబునకుఁ జాలను నాయనమ్రోల ; నెట్టు లీ
మోహము దెల్పుదాన నెటు మోడి వహించెడిదానఁ ! జెప్పుమా.

అయ్యో! న న్నేల సృజించెనో పాతవిధి! సఖీ, మృత్యువు దప్ప నాకు శరణ మొండు గలదా!

చిత్ర.—నాసాముద్రికజ్ఞానమున నీకు నమ్మకము గలదేని నీరూపము దుఃఖమునకై పుట్టినది గాదు.

ఆ. కాదు భంగపాటు, కల్యాణమ మగుఁ గాని,
నిష్కళంకరూపనిధుల కెందు ;
రాహువక్త్రగోచరం బౌనె శశిరేఖ ?
పరమశివునిమౌళిఁ బరఁగుఁగాక. ౩౮.

ఉష.—నీ వేదేవతవు చెలీ?

చిత్ర.—మఱి గంభీరవేదిగానింబోలె వ్రాసితి వేమి?

ఉష.—[కన్నీళ్లు నించుచు] హా! ఏమి చేయుదును, మందభాగధేయను!

మ. చెలిరో వ్రేళులు కంప మొంది ప్రతిమం జిత్రింపలేవాయెఁ ; బి
చ్చిలులేఁ జెమ్మట లల్కి పుచ్చుఁ; గడుగున్ జిడ్డూడ నీబాష్పముల్ ;
బలుడప్పిన్ నది డాసి రేవెడసి జంబాలంబునం గూలితిన్ ;
లలనా దైవము దాయ యైనతఱి నేలా లగ్గు వాటిల్లెడిన్ ! ౩౯.

అయ్యో నేను వ్రాయఁజాలను సఖీ! [అని యేడ్చును.

చిత్ర.—[కన్నీళ్లు తుడుచుచు] ఏడువకు చెలీ. నాయెఱుంగనివారు జగతిని లేరంటినిగదా. ఇదె చూడుము, నే వ్రాసెద ; నీచెలువుని ఇందుం జూపుము.

[అని పటములు గొని వ్రాయును. ఉష ఆశ్వసిల్లి పరికించును.

చిత్ర.—[పటము చూపి] సఖీ, దర్శనమాత్రముననే నీనాయకుఁడో కాఁడో నీకుం దెలిసినను గుణోత్తరుల నించుక స్వరూపకథనముచే సంభావించెద.

ఉష.—నీవాగమృతమును వీనులారం గ్రోలెద.

చిత్ర.—సఖీ, ఈతఁడు భగదత్తుఁడు ప్రాగ్జ్యోతిషాధీశ్వరుఁడు.

ఉ. అంతులు మీఱుదొమ్ములఁ • జఱాలున వీనికటారి వ్రేటులన్
గొంతులు ద్రెస్సి నెత్తురులు గుబ్బలివాఁకలపోల్కి దూఁకుటల్

వింత దలిర్పఁ దన్నపుడె పెండిలి యై జయలక్ష్మి యీతఁడున్
సంతస మొప్పఁ గ్రోవుల వసంతము లాడెడుజాడఁగాఁ జెలీ. ४०.

ఇతఁడా నీమనోహరుఁడు?

ఉష.—నామనోహరుఁడు కల్యాణమూర్తిగదా.

చిత్ర.—ఈమాట కనుము. [అని వ్రాఁత నభినయించి, పటము చూపి,] సఖి, ఈతఁడు మర్త్యలోకేశ్వరుఁడు దుర్యోధనుఁడు. ఇతనియాహవములయందు:—

సీ. చుక్కలెల్లను దోఁకచుక్కలై పెక్కులై । ఝంఝూభినయ మాడుచదు రనంగ,
కరములెల్లను గొఱకచ్చులై హెచ్చులై । మిడుతపోటు నటించుపడు వనంగ,
మిడుఁగుఱులెల్లఁ గ్రొమ్మించులై మించులై । యొకపందెముగ దాఁటునోజ యనఁగ,
వార్ధిబొబ్బల్ల నార్వంబులై డంబులై । యిఱుకు లేనిపయోధి నెనయ టనఁగ,

తే. బుధులు వర్ణింతు రితని కార్ముకమునుండి
యరిమొనలఁ గప్పువిశిఖపరార్ధములను;
తరుణి నీచిత్తచోరుఁ డితండ యేని,
చెపుమ, చెవిపట్టి తెచ్చి నీచెంత నిడెద. ४१.

ఉష.—ప్రియసఖీ, ఈతఁ డెవరో అధార్మికుఁడుగా నగపడుచున్నాఁడు.

చిత్ర.—అటయిన నీమాట చూడుము. [అని వ్రాఁత నభినయించి, పటము చూపి,] సఖీ, యీతఁడు పాండవమధ్యముఁడు, పార్థుఁడు, అర్జునాదిద్వాదశాభిఖ్యుఁడు.

క. ఏకతమె నీతనిఁకై యల
నాకాంగన యుర్వశియు మనఃప్రభవాగ్నిన్;
చేకొని చని యీతని నిజ
లోకమునన్ నాగసతి యులూపి వరించెన్. ४२.

మఱియు నీతఁడు,—

సీ. నీడమచ్చెముఁ గన్చి నింగిమచ్చెము నేసి । కడిమిపందెపుమచ్చెకంటిఁ గొనియె,
ఒకతూరి వేల్పులయెకిమీని వీక్షించి । డంబుమీఱినకిరీటంబు గొనియె,
సురరాజుఁ ద్రోచి చిచ్చునకు ఖాండవ మిచ్చి । తఱుగనికవదొన ల్ధనువు గొనియె,
ముక్కంటియాదల నొక్కటి వడ్డించి । పాశుపతాస్త్రంబు పంచికొనియె,

తే. ఇట్టిత్రైలోక్యవీరుఁ డీయెమ్మె కాఁడు;
చెలియరో యీతఁడే నీదుచెల్వుఁడేని,

చిన్నిచిన్నారినుడుల వచింపవమ్మ,
మీసములు వట్టి తెత్తు నీమోసలకును. ౪౩.

ఉష.—ఇంతకన్న సుకుమారుఁడు నాప్రాణవల్లభుఁడు.

చిత్ర.—[వ్రాఁత నభినయించి, పటము చూపి,]

మత్త. చూడు వీరల వాఁడిసింగపుసూటిపాణుల జాణలన్
బాడికోడియగబ్బికొమ్ములఁ బార్థతమ్ముల నిర్వురన్
నాడెపుజ్జవరాలిగుబ్బల నర్మపుంగరికోఱలన్ ;
జేడె నీదొర నిందుఁ జూపుము, చెచ్చెరం గొని వచ్చెదన్. ౪౪.

ఉష.—ఇంతకన్న సులక్షణుఁడు నావల్లభుఁడు.

చిత్ర.—[వ్రాఁత నభినయించి, పటము చూపి,]

(తరళము.)

ముదితరో కనుఁగొమ్ము వీరల మోహనోజ్జ్వల మూర్తులన్
గొదలు దీఱ జయంతునిన్ నలకూబరున్ సుషమాభరున్,
త్రిదశనాయకుముద్దుఁబట్టి నుదీచినాయకుపట్టినిన్ ;
మదిరలోచన నీప్రియుం జెపుమా యిటం గనుపట్టినన్ ౪౫.

ఉష.—సఖీ, ఇట్టిసామాన్యులను వ్రాసెద వేల?

చిత్ర.—అటయిన ఈమాఱు గనుము. [అని వ్రాఁత నభినయించి, పటము చూపి,]

శా. వర్ణింపన్ ననుబోంట్లు కానె సఖి యీద్వారావతీవల్లభున్
అర్ణోరాశిసుతామనోహరుని విశ్వాత్మున్ స్థితివ్యాపృతున్
శీర్ణావిద్యహృదంబుజోదరమహాసింహాసనాధ్యాసునిన్
బూర్ణుం గేవలుఁ గేళిమానుషతనున్ భోగీంద్రతల్పున్ హరిన్.

ఉష.—నీమహిమ నాకు వెఱఁ గగుచున్నది!

క. నాలుకలో శారదయున్,
దూలికలో నజుఁడుఁ, గ్రాలుదురు నీకుఁ జెలీ ;
కేలన్ లిఖియించుటగాఁ
గైలాటము సల్పి నన్నుఁ గలఁగింతు గదే! ౪౬.

చెలీ, నన్ను వెక్కిరించుటకా నన్ను ముందు వ్రాయుమంటివి?

చిత్ర.—ఈవేమాయలవాఁడేనా నీమనోహరుఁడు?

ఉష.—ఈయన కాఁడు. [వణంకుచుం గేలుమోడ్చి] ఈయనం గన నామెదను భయభక్తిసంభ్రమంబులు వొడముచున్నవి! నాప్రాణదయితుఁ డీపొలికనుండును.

చిత్ర.—ఆహా! ఏమి నీయోగము! ఏమి నీతలిదండ్రులభాగ్యము! [అని మఱల వ్రాసి, చూపి,] ఈమాఱు కనుము.

సీ. నీకన్ను లీజోదునెఱనిగ్గుఁడెక్కెముల్, నీయాస్య మీదొరనేస్తకాఁడు,
నీయూర్పు లీఠేనినిఖిలచైత్రరథంబు, నీపల్కు లీరాతునీటుఁదేజి,
నీదుమే నీశూరునిర్నిద్రచాపంబు, నీరోమరాజి యీవీరుమౌర్వి,
నీనడు మీదేవునిరుపమాకారంబు, నీదులావణ్య మీనేతతాత,

తే. నీపదచ్ఛాయ యీతనిప్రాపునురియ,
సిరికి సిరి, చిట్టకములకుఁ జిట్టకంబు,
అందముల కంద, మితఁడ నీయనుకుఁడేని,
భాగ్యవతులందు సకి నీవె భాగ్యవతివి. ౪౮.

ఉష.—[కేల్మోడ్చి వణఁకుచు] ఆహా! ఏమి నీమహిమ! నావల్లభుఁడు కేవల మిట్లే యుండును. కాని, ఈయనముందల నే నిలువఁజాల. ఈయనకు నేను కోలువుడుగత్తెను గాని దయితం గాను. నాసామి యింతకన్నం గోమలాంగుఁడు.

చిత్ర.—మఱి యీమాఱు గనుము. [అని వ్రాయును.

ఉష.—ఆహా! ఈమాఱు నీవు వ్రాయుచున్నావు!

[అని హర్షాశ్చర్యములు పెనంగొన నిర్వర్ణించును.

చిత్ర.—

మత్త. భూరిపుణ్యము జనకోటులఁ బ్రోవు సేయనివారికిన్
దీరు సూడఁగనేని యందనిధీరకాంతశరీరునిన్
శూరునిన్ గుణివీరునిన్ బుధసూరిగేయవిహారునిన్
మారుముద్దుఁగుమారునిన్ సుకుమారునిన్ గనుమా చెలీ. ౪౯.

[ఉష చిత్రరేఖం గవుంగిలించును.

చిత్ర.—ఈమహాభాగుఁడేనా నీసామి?

ఉష.—[లజ్జతో] అవును.

చిత్ర.—బళిబళి! కృష్ణపౌత్త్రుని ప్రద్యుమ్నపుత్త్రుని అనిరుద్ధకుమారుని వరించిననీకన్న నెవ్వతె ధన్యురాలు! హరివక్షమునం దక్క మహాలక్ష్మి మఱి యెటం జేరును!

ఉష.—ప్రాణసఖీ, నీమహిమ యనిర్వచనీయము! ఇది మొదలు నేను నీదాసిని.

చిత్ర.—కావు, నాప్రాణమవు. [అని కడమపటముల నుఱుమాడి దాఁచును.

ఉష.—[అనిరుద్ధప్రతిమ నుద్దేశించి] ప్రాణేశ్వరా,

(దక్షిణాంతిక.)

నవనీత సనాభి మూర్తి వై
పవిధారా పరిభావి గా మదిన్
నవరించితి సామి యేలొకో
వివరంబున్ వినిపింపుమా యుషన్. ౨౦.

చిత్ర.—ఆయన నుపాలంభింప నేల? స్వప్నమేగదా. నీవృత్తాంతము ఆయన ఎఱుంగఁడేమో? అట్టియుదారప్రకృతులు దయాదూరములు గానేరవు.

ఉష.—సత్యము సత్యము. నీ వెప్పుడును వివేకమంజులవు. [ఆలోచించి] ఎఱుఁగనిచో ఆమహాభాగుఁడు ఈమందభాగ్యను సరకుగొనునా?

చిత్ర.—ఎఱిఁగినచో, 'ఈమందభాగ్యని ఉష సరకుగొనునా' యని యామహాభాగుండును వచించును.

ఉష.—సఖీ, నీ వాశ్వాసము పలుకుచున్నావు.

చిత్ర.—నే నెప్పుడును వివేకమంజుల నంటివిగదా.

ఉష.—నీచిత్తము.

చిత్ర.—నీవల్లభుని ఈమందాకినీప్రాసాదమునకుం దెచ్చెద.

ఉష.—[కవుంగిలించి] ఏల నాతోఁ బుట్టవైతివి?

చిత్ర.—ఇంతటియనురాగము ఉండ దని.

ఉష.—[చిత్రరేఖం గవుంగిలించి ముద్దుగొని] నానాలుక కృతజ్ఞతాజడమై యున్నది. ఏమియుం బలుకనేరకున్నాను. [ఆశ్చర్యముతో కవుంగిలి సడలించి] ఏమి యిది! నీమొడలును ఇంతవేఁడిగా నున్నది!

చిత్ర.—[నవ్వుచు] నీకాఁగిట చాలసే పుంటినిగదా.

ఉష.—నిజము చెప్పవా?

చిత్ర.—[నవ్వుచు]

క. ప్రాణంబు క్రాఁగె నేనిన్,
మేనుం దాఁ గ్రాఁగు టరుదె మేదినిలోనన్?
ప్రాణమవు నీవు క్రాఁగిన,
మేనను నేఁ గ్రాఁగితిని దవిూరమణాస్యా. ౫౧.

ఉష.—మృష వచించుచున్నావు కానీ, తర్వాత ఎటకుం బోయెదవు!

మదనికా కుముదికలు.—[ప్రవేశించి] ఇదిగో చందనక్షీరము.

చిత్ర.—ఉష యిప్పటికి స్వస్థపడినది. ప్రకృతము ఉషను కర్పూరసరసికిం గొనిపోయి జలకమాడించి యీమదనప్రతిమను,—ఆహా! ఇందు కేలం బూవిల్లు వ్రాయ మఱచితిని! ఇదె వ్రాసెద. [అని అనిరుద్ధప్రతిమ కేల పూవిల్లు వ్రాయుట నభినయించి] ఈమదనప్రతిమను పూజసేయించుఁడు. [అని యాపటము నుష చేతి కిచ్చి] తర్వాత ఉషను మందాకినీప్రాసాదమున వదలుఁడు. నేను ఉషకు అప్రతిరుద్ధోపచారము దెచ్చెదను.

మద., కుము.—నీయాన.

చిత్ర.—ఉషా, నేను బోయి తెచ్చెదను. [అని పై కెగసి]

(భుజంగప్రయాతము.)

జొహారో కపాలీ, జొహారో కరాళీ,
జొహారో గురూ, రాసుతన్ బేశలాంగిన్
గొహా శ్రేయుదగ్రాంగు చెద్యంబు దిద్దన్
మహామాయ, నాకున్ మహాసిద్ధి యిమ్మా. ౫౨.

[అని నిష్క్రమించును. కరేణుక తొంగిచూచును.

మద.—రారమ్మ, ఉషా, కర్పూరసరసికి. చిత్రరేఖ ఎవరో దేవత. దాని మాట మనము జవదాఁటఁగూడదు. [అని మువ్వురు నిష్క్రమింతురు.

కరే.—[ముందఱికి వచ్చి] వుషకి యెండదెబ్బ తగిలిందని నాతో మదనిక చెప్పింది. [నిర్వర్ణించి] యీతామరాకులపడక దానితాపాన్ని పోగొట్టిందిగదా. గంభీరయ్యమీదిమర్లుమూలంగా నావొళ్లు వుడుకెక్కిపోతూవుంది. యీపరువుమీద నేను చల్లబడతా. [అని యాతామరసెజ్జపైఁబడి దొరలుచు] నాకు మొదలే వుషమీద మహాప్రేమ. దానికి నారాయడిమీద మనుసు లేదుగనక యిప్పుడు చెప్పాలిశిందే లేదు. యీపరువుకోసం కూడా నాకు దానిమీద ప్రేమే. [దొరలుచు] సీత్, యిది నా కేమూలకి? యి దేమి వేడిగావుందే! వోయి బాబో! రోగం వొకటే అయినా

అందఱికీ నాకళేమాత్ర పనికిరా దని మనుష్యు వైద్యు లన్నారు. మాతత్వాలు వేరు గదా. అది సన్నగా తెల్లగా రోతేస్తూ వుంది. నేను గుండ్రగా నల్లగా ముద్దొస్తూ వున్నాను. అయితే వెలపలికి వేడయితే లోపలికి చలవట, చిత్రమూలంలాగ. కనక లోపలికాక పోవడానికి వీట్ని తినేస్తా. [అని అట్లే చేసి] యివి నా కేమూలకి! మాయింటికాడిపెద్దచెఱువులో పడి అందులో వన్నీ తినేశి ఆచన్నీళ్లన్నీ తాగేస్తా. చన్నీళ్లకంటే చలవ మర్లేదు.

(గేయము.)

నేను గంభీరుణ్ణి పెళ్లాడితే, బళీ! నేను..., వవ్వా! నేను..., సెబాస్!
నే నాత డికి కూడు వొండిపెడ్తాను.
నన్ను గంభీరయ్య పెళ్లాడితే, బళీ! నన్ను..., వవ్వా! నన్ను..., సెబాస్!
నాకాత ను మంచి నగలుపెడ్తాడు.

వారులు న న్నూ నవ్వ కుండా, బళిబళీ! వారు..., బావురే! వారు...,
సరికి సరి గానె వాలి చితిని. ,, సరి.... ,, సరి....
కొండఱూ దంపతుల లాగ, ,, కొంద..., ,, కొంద...,
ఎందునా మేము పో రాడం. ,, ఎందు.... ,, ఎందు....
పొంతనా ల్వాళ్లకి కు దరవు, ,, పొంత..., ,, పొంత...,
అంతాను మాకూ కు దిరికే. ,, అంతా.... ,, అంతా....
కడుపూ, కుడుపూ,
నలుపూ, బలుపూ, అంతా.... ,, ,, ,, ,,
జగడం, నగడం,
అరవడం, కరవడం, ,, ,, ,, ,, ,,
అన్నిటికి పైగా అడ్డగా పెరగడం. ,, ,, ,, ,, ,,

[అని వికృతనాట్యము లాడి నిష్క్రమించును.

ద్వితీయాంకము ముగిసినది.

ప్ర వే శ క ము .

స్థలకము :—ద్వారక, శ్రీకృష్ణప్రాసాదోద్యానము.

ఉ ద్యా న పా లి క ప్ర వే శిం చి

తోఁట నలంకరించుచుండును.

ద్వితీయ.—[ప్రవేశించి] వాశే బంబరికా, యేమే నువ్వింకాయీతోఁట అలంకరించకున్నావు, కొమారమహారాజు అనిరుద్ధులవారికి మరీయిష్టమైనతోఁటగదశే యిది !

బంభరిక.—వాశే కీరవాణీ, నీపని రవ్వంత ముంగట అయిందని యేంబడాయే నీకు ! యిదుగో ముగించాను చూడు. మరి మొన్నడిగితే ఆనక చెప్తానన్నావే యిప్పుడు చెప్పు, మునుపంతా యెప్పుడో యిక్కడికొచ్చే కొమారమహారాజు యిప్పుడు రోజల్లా వొంటరిగా యీతోట్లోనే తిరుగుతూ వుంటాడే అదేమిటి ?

కీరవాణి.—ప్రెబువులచిత్తానికి కారణం యెందుకే !

బంభ.—మరి, జక్కవపిట్టలని జతలుకట్టి వాటిమీద యేమిటేమిటో చిత్రాలు రాస్తాడే అదెందుకే ?

కీర.—నువ్వాకగోడవే ! వీటికోసమే. [అని బంభరికపాలిండ్లం బొడుచును.

బంభ.—ఎగతాళశే ?

కీర.—కాదు దిగతాళే. ఎవతెమీదనో మనసుపడ్డాడే.

బంభ.—పడితే ?

కీర.—ఆమెవి అవే యివని వీటికి ఆలాగ అలంకారాలు చేస్తాడు.

బంభ.—నెమలిపిట్టల్ని పట్టుకొని వాటికుంచెలు దువ్వి వాటికి పువ్వులు చుడ్తాడే అదెందుకూ ?

కీర.—వొకటి చెప్తే కడమన్ని తెల్సుకోలేవశే ? ఆమెతలకట్టు తలుచుకొని వీటికి శేవలు చేస్తున్నాడు.

బంభ.—శబాస్ శబాస్. మరి ఆగుడ్డిచెంబడికి వాకకాడ తెలవనీకుండా వాడిగాలానిముల్లు తీశేశి వుత్తతాటికి జిలేబీలు కట్టినాడు నిన్న, వాడికి తెలవనీకుండా నే వాడిబుట్టలో వొరాలపాట్లం వేశినాడు.

కీర.—చాపలు ఆబాగ్గెమంతురాలికళ్లలా గున్నాయట. అటుపైని తెల్సుకో. చాపలు పడకుంటే ముసలివాడికి మెదుకు ల్లేవని వారాలు పడేశినాడు.

బంభ.—నువ్వెక్కణ్ణో ముడకని పడ్డావే.

కీర.—రా లంజా నువ్వుకూడా పడుదుగాని.

బంభ.—యిం కొకటిమాత్రం చెప్పు. ఆవాకలోకి దిగి ఆయ నెందుకే ఆనుళ్లని వెతికివెతికి ముద్దెట్టుకొంటాడు?

కీర.—చాల్లే యీపాటికి. నువ్వేవణ్ణయినా వాకరంగణ్ణి తగులుకొని రాత్రి వాణ్ణడుగు చెప్తాడు. నీకేమి చికటిబయ్యం లేదటే? [అని నిష్క్రమింతురు.

ప్రవేశకము ముగిసినది.

తృతీయాంకము

స్థలకము :—మునుపటిదే.

చిత్రరేఖ ఆకాశయానమున ప్రవేశించును.

చిత్ర.—ఆయుద్యానపాలికలసంభాషణవలన కుమారమహారాజు అనిరుడు ఏధన్యురాలికొఱకో విరాళిం గూరుచున్నాఁడని తెలిసెఁగదా. తిరస్కరిణీ భావంబున రాచనగరు సొచ్చి యామహాపురుషుం గంటిని. విరాళిచే వాడి వత్తియయ్యెను సాయోపాసనలు చేతస్సమాధితో యథావిధి ఒనర్చి కృతాహారాభినందై శయనం బొల్లక యీయుపవనికే యేతెంచుచున్నాఁడు. తఱి వేచి కొనియెదఁగాక. ఈవిరాళి నాప్రాణసఖికొఱకే అగును. [చపలం గాంచి] ఆహా! రాచంద్రుఁ డింతరమణీయుఁ డయ్యును ఏఁచునుకదా!

అనిరుద్ధుఁడు విరహకృశుఁడు ప్రవేశించును.

అని.—[నిట్టూర్పు పుచ్చి] హా! ఈవెన్నెలకు చలువగుణము వెండియు నెన్నఁడేఁ గలుగునో! అహహా!

(ఔపచ్ఛందసికము.)

విరహార్తుల ద్వేషి వైయె దహించున్,
విరహాతీతుల నెయ్యుఁ డై భజించున్.
పరికింతు రవస్థ నన్న సూక్తిన్
బరమార్థంబుఁగఁ బద్మవైరి సేయున్. ౫౩.

చిత్ర.—ఓహో! సత్యము సత్యము.

అని.—ఓయి చంద్రుఁడా, నీపగకుఁ గారణము తెలిసినది!

నిరతజ్యోత్స్న మటంచుఁ దద్వదనమున్ నే మెచ్చుటం జేసి కా
యరవిందాహిత నన్నుఁ జూడెదవు నీహస్తాగ్రదీపార్చులన్ ;
శరముల్ సూదులు బాకులీఁటెలు కళల్ సారింతు నాపై; నహో!
ధరలోనన్ నిజమాడ నిష్ఠురము కాదా! సామెతల్ దప్పునే. ౫౪.

చిత్ర.—'నిరతజ్యోత్స్నమటం చుమావదనమున్' అనఁడాయెనే!

అని.—ఓయి కళంకీ,

శా. చొక్కంపుం గలశాబ్ధిపట్టి కెటు వచ్చెన్ మచ్చ! నీగుట్టు నే
వక్కాణించెద:—నంశునాళకము నావక్షంబునన్ నాటి, నీ
వక్కాంతాస్యము దోఁపమిన్ రగులునాస్వాంతంబు గంజాయిగా
హుక్కాగ్రోలుపొగల్మొగం బలమె నం; చోతుర్కమాన్వేలుపా.

చిత్ర.—ఆహా! ఎంత సరసోపాలంభము!

అని.—అయ్యా, ఓషధీశ్వరా, నీవు ముగ్ధుఁడవో క్రూరుఁడవో.

మ. సతమున్ రోహిణిఁ గూడ లేనివనటన్ జాఁజిక్కి నీవే యిటుల్
వ్రతమో నాఁగ వియోగిపాళిపయి నావాల్ నూఱి వింతౌ శశీ!
మతమో నీకును నోషధీశుఁడ భిషజ్మర్యాదగా సృష్టిలో
నితరప్రాణులగాయ మవ్యథము నీదే దుర్వ్యథాఢ్యంబుఁగాన్;

[గాలి సోఁకినందులకు ఒడలు జలదరించుట నభినయించి] ఓయి మలయానిలా, విల నన్నిట్లేఁచెదవయ్యా?

ఆ. చలువ తెమ్మెర యను పలుకు దబ్బఱ సూవె;
దక్షిణుండ వనెడుతత్త్వ మిదిగొ;
విరహిజనులజీవవితతి నువ్వెత్తుగా
నూఁదివైచుజమునియూర్పు వీవు. ౨౭.

చిత్ర.—అయ్యో సుకుమారుఁడు ఎంత గాసిలుచున్నాఁడు!

అని.—రహస్యము దాఁచుట యనునీవుటపాకమున నెంతకాలము వేఁగుదును? బిగఁబట్టినయూపిరిని సడలించుటగదా రహస్యము చెప్పికొనుట! వయస్యుఁడేనియు అగపడఁడుగదా?

చిత్ర.—అయ్యో, కుమారమహారాజు మహావిరహతాపమునం బొగులుచున్నాఁడు! [మఱియొకదెస నిర్వర్ణించి] ఈతఁ డెవరో విప్రకుమారుఁడు ఇతనిమిత్రమువలె నున్నాఁడు. ఇతనిం గడుం గూర్మితో వెదకి వెదకి కనిపట్టి హర్షపరవశుఁడై పరుగున వచ్చుచున్నాఁడు.

విదూషకుఁడు ప్రవేశించును.

అని.—[చూచి] ఆహా! నాఢాయనా, కూర్చుండుము కూర్చుండుము.

విదూ.—వయస్యా, నీ వేమి యీవాంటిపాటును పెళ్లాడినావా? ఈమెకోసం మమ్మల్ని వదిలేశినావే?

అని.—దుఃఖితుఁడు మంచిసహవాసము గాఁడని యిమ్ముం గూడనైతిని.

విదూ.— దుఃఖితుడికి దుఃఖితుడు మంచిసావాసమేగదా.

అని.—కానీ;

విదూ.—అటయితే మనసహవాసం మంచిదే.

అని.—ఎట్లు?

విదూ —నిన్ను చీమ కుట్టిందో దోమ కుట్టిందో ఆదుఃఖం నీకు, నిన్ను చూడని దుఃఖం నాకు.

అని.—నన్ను చీమయు దోమయుఁ గుట్టెనవా?

విదూ.—మఱి నీకు దుఃఖ మేమి? పడకలో నల్లి కుట్టిందా? తలకాయలో యెవతెదైనా పే నేమైనా కుట్టిందా?

అని.—ఛీ! మూర్ఖా!

విదూ.—అవును, మ రేమి దుఃఖకారణం?

అని.—ఏల యడిగెదవు వయస్యా!

విదూ.—[ఆటోపముతో] చెప్పకపోతివా జంధ్యాలు వురి పోసుకొని నీకు బ్రమ్మహత్య కడతా.

అని.—అంతపని చేయకు. నీపరాక్రమము నే నెఱుఁగుదును. చెప్పెదను.

విదూ.—చెప్పు మరి.

అని.—మదనసర్పము కఱచినది, విషమెక్కినది.

విదూ.—మదన మంటే నాకు తెలియదు. ఏజాతో మనపేళ్లతో చెప్పు, మంత్రం వేస్తా.

అని.—వయస్యా, నే నొకనాఁడు కలలో నొకజగన్మోహినిని వరించితిని.

విదూ.—[పకపక నవ్వి] ఆవేళ వుండ వేసుకొన్నావా యేమి!

చిత్ర.—ఈయనకును కలలోనే గాంధర్వము! అహో! సంవిధానము!

అని.—[విదూషకునిచేయి పట్టుకొని] కుదురుగా వినియెదవా లేదా?

విదూ.—అయ్యో, అయ్యయ్యో, అమ్మ కొక్కిణ్ణి, అబ్రంహణ్యం అబ్రంహణ్యం! నన్ను బ్రమ్మహత్య కట్టొద్దన్నావే, నీవే ఆరంభించా వేమి మహారాజా!

అని.—[చేయి వదలి] కలలో వరించి మేల్కొని కానక యీయవస్థకు వచ్చినాఁడను.

విదూ.—[పకపక నవ్వి] వొకనాడు నేను ఘంధానభైరవం మింగి సొమ్మసిల్లి కలలో మిఠాయికొండ వొకటి నే నెక్కుణ్ణే తిని, మునపటికంటే ఎక్కువ ఆకలితో మేలుకొన్నాను. అప్పట్నుంచి పదిహేనురోజులు ఆకొండే కావాలని యింట్లోవాళ్లని యేడిపించాను. పదహారోనాడు పెదనాయన నాతో చెప్పకుండా జుట్టు పట్టుకొని పేపావారిపిల్లని నాకు పెళ్లిచేశాడు. ఆమహోత్సవంలో మిఠాయికొండని మరిచిపోయి స్వస్థపడ్డాను. నీవున్ను నాదారికే వొస్తూ వున్నావు. ఎటయినా నావయస్యుడివేగదా.

అని.—తిన్నగా వినియెదవా లేదా ?

విదూ.—ఉన్నమాట చెప్తావా లేదా? కలంటేమాత్రం నేను నమ్మను. కలకోసం వొకడు నీలాగ యేడుస్తూ వుంటాడా? పాడుకలొస్తే కష్టాడైతే అప్పుడు రవంతశేపు యేడుస్తాడు.

అని.— సత్యము వయస్యా, నామాట.

విదూ.—అవైతే అ దేదో పిశాచం. కామినీ మోహినీ శాకినీ ఢాకినీ బడబాకినీ దయ్యాలలో ఒకటి. ఆకథ వింటే నన్నుకూడా ఢాకిని వెంబడిస్తుంది.

అని.—మిత్రునిమీఁదియీఁగను కత్తితోఁ గొట్టుక్రోఁతివి నీవు.

విదూ.—[మొగము చిట్లించుకొని] నీవో, వెతుక్కొని వొచ్చినందుకు వేళ్లనలిపి బ్రమ్మహత్య చేశే రాజాధిరాజవు. [మందహాసముతో] పోనీగాని, అవైతే, తూచా తప్పకుండా ఆమెస్వరూపాన్ని వర్ణించు, నాకు సాటొస్తుందేమో చూస్తా. నిజమైతే ఆనక నేను చూడకపోతానా?

అని.— మంచిది, నా కిష్ట మైనపనియే; వినుము.

విదూ.—సిద్ధము. అందుకే చెవులు చికిలీచేసుకొంచున్నాను. [అని చెవులు దీఁటుకొనుచు] ఇందుకు బదులు పేపావారిపిల్లని నేనూ వర్ణిస్తాను. అది నువ్వు వినకపోతే యిది నేనూ విన్నను.

అని.—

ఆ. చిమ్మచీఁకటులను జిమ్మి పవల్సేయు
మోహనాంగిముద్దుమొలకనగవు;
రమణిమోముమ్రోల రాకామృగాంకుండు
కాముఁ డెత్తుదృష్టిఘటము సూవె. ౫౮.

విదూ.—ఇదేమో అపూర్వమే. మరి మాపేపావారిపిల్లకి కుక్కతల, పూసకళ్లు, ఎంతస్వారస్యంగా చెక్కివున్నవి ! వయస్యా, అటుపైన?

అని.—వయస్యా,

ఆ. సంజవేళ లేఁతజాజొందిచుట్టురాఁ,
దలను చదలినీడఁ దాల్చి సుంత,
జంట నొప్పుదొడ్డజమ్మిటిబుగ్గలా
కొమ్మగబ్బిగుబ్బకోరకములు ? ౫౯.

విదూ.—బళిబళి ! మా పేపావారిపిల్లకి [అనిరుద్ధుఁడు విదూషకునికిం దెలియనీక చెవులు మూసికొనును.] అవి లేవు. మెడలో రెండు పట్టుకుచ్చులుమాత్రం వేలాడుతున్నవి. వయస్యా, ఇంతేనా?

అని.—విను వయస్యా,

ఉ. చందన కాత్మబింబసదృశంబుగ గుండ్రకవల్ జనించి యా
పిందెలు చుక్కగా నడుమ బింబములన్ జిఱుమచ్చ దాల్చి పైఁ
బొందుగ జాభరారసము మూర్తుల లేఁతగ నద్దికొన్న నా
సుందరిగబ్బిగుబ్బకవపోయగ మొందెడి నేమొ మిత్రమా. ౬౦.

విదూ.—ఆపిల్లమూలంగా కవీశ్వరుడివై పోతున్నా వేమి వయస్యా! చెడిపోతావు సుమా! పోనీ ఆమెబాహువు లెటువంటివయ్యా?

అని.—

క. తాఁకియుఁ దాఁకనిమాత్రన
యేకపదము వింతమోహ మిడుమరునిప్రసూ
నాకలితపాశరాజము
లాకోమలిబాహువల్లు లలవియె చెప్పన్. ౬౧.

విదూ.—అ దేదో పిశాచ మని నేను మొదటనే చెప్పలేదా. మా పేపావారిపిల్లమాత్రం [అనిరుద్ధుఁడు మునుపటివలెనే చెవులు మూసికొనును.] మదనపాశంలాగ లేదుగాని యమపాశంలాగ వుండినది. మొత్తానికి పోలిక వుంది. బళిబళి, కనకనే నీకింత వెఱ్ఱిపట్టింది. ఇంకా ? ఆబొబ్బట్లమడతలను వర్ణించవయ్యా.

అని.—వినుము మిత్రమా;

చ. హృదయముఁ డాత్మకామినికి నీఁతలు నేర్పుటకున్, దదర్ధ మా
మృదుచరణావతారమున మెచ్చొదవన్, బరువంపుమంత్రి వే
పదిలముసేయు డిగ్గియయు, బంగరుఁదాపలు, నీలిమొహ్రాలు
న్పదవసనంబుఁ గా, దయితనాభియు, ముత్తఱు, లారుఁ, జెన్నగున్.

విదూ.—[అనిరుద్ధునిచేయి పట్టుకొని] బాపురే! బాపురే! వయస్యా మూఁడు ముడతలకే యింతవర్ణనైతే మాపేషావారిపిల్ల వెనకనుంచి కౌఁగలించుకోఁగానే నావీపంతా వళ్లే, అది తగిలినచోటంతా వళే? అందుకెంతవర్ణన కావలెనో.

అని.—ఎంత తెలియనివాఁడవు వయస్యా!

విదూ.—మన్నించు వయస్యా, యిక ఆపిల్లని వర్ణించను.

అని.—అట్టియాచెలువ నేపథ్యము—

(పంచచామరము.)

మృషావలగ్నజిల్గుపైఁట మించుసన్నమం చగుఙ్;
ఝషాక్షిదట్ట మన్న సంజజాజులోని రే కగుఙ్.
తృషాకృదోష్ఠిభూషణాళి రిక్కలుఙ్ మెఱుంగు లౌ;
నుషావతార మంచుఁ గాంత నూహ సేయుదుఙ్ సఖా. ౬౩.

చిత్ర.—ఆహాహా! ఉషావతార మనుకొన్నాఁడు! ఉషయే యని యెఱుంగఁడు!

అని.—అట్టియాజగన్మోహిని

ఆ. అట్లుగానె పుట్టినట్లుగా నగపడు;
నోలి నెదిగె ననుట యొప్ప రాదు;
మార్పుపొందురీతి మదిలోనఁ దోఁపదు;
అసురమాయొ కొమ్మ యమరమాయొ! ౬౪.

చిత్ర.—ఉభయమాయ సుమా.

అని.—అట్టియాముద్దుగుమ్మ నన్నుఁ దేల్చినముహూర్తము నాజన్మములో నెట్టిదో చెప్పవలయునా?

విదూ.—[ఆత్మగతము] వయస్యునిదుఃఖ మేమో వాస్తవంగా మేరమీరిందిగా వుంది. అయ్యో పాపము! అట్టికన్య వుండునా? కలలు నిజంగా ఫలించునా! [ప్రకాశము] వయస్యా వగవకు. నీకు మేలు కలుగుతుంది. వయస్యా, నీవర్ణనల చేత ఆమెను నేను తర్వాత యేలాగ ఆనవాలుపట్టగలను?

అని.—ఇదిగో ఈశిల్పముచే నెఱుంగుము.

[అని చిత్రఫలకము నిచ్చును. విదూషకుఁడు చూచి ఆశ్చర్యపడును.

చిత్ర.—[నిర్వర్ణించి] ఆహాహా! నాప్రియసఖియే కన్నులయెదుట నగపడుచున్నది! ఏమి యీశిల్పనైపుణి! ఏమి నాచెలిభాగ్యము!

ఆ. మణియుఁ దేజుఁ, జందమామయు వెన్నెల,
వేగుతఱియు వెల్గు, విరియు వల్పు,
నెట్లొ యట్టు లెనయు నీయిర్వురం గూర్చి
బ్రహ్మ వేదజడతఁ బాసె నిపుడు. ౬౫.

విదూ.—[నిశ్వసించి, ఆత్మగతము] యిటువంటి, సృష్టి వుంటుందా? [ప్రకాశము] వయస్యా, నాచపలబుద్ధిని మన్నించుమా. మరి యీమెను యథావిధిగా పెళ్లి చేసుకోరాదా?

అని.—ఎవ్వతెయో తెలియదు, మిత్రమా!

విదూ.—అయ్యో నిజంగా నీవు ఆపన్నుడవే వయస్యా.

చిత్ర.—ఇరువురియవస్థయు తూఁచినట్లు సమానముగా నున్నది!

అని.—వయస్యా,

మ. ముదితారత్నము మోము గాంచునపు డామోమే గనం జొచ్చితిన్;
మదిరాక్షిద్యుతిఁ జూడఁజొచ్చిన నదే మాద్యద్దశన్ జూచితిన్;
సుదతిన్ బేరడుగన్ గులంబుఁ దెలియన్ సున్నయ్యె నా తెల్వి; హా!
యిదిగోఁ బం డిదిగో హుళిక్కి యని నన్నేఁచె న్విధాత్రుం డయో.

[దక్షిణోరుస్పందము సూచించి] వయస్యా, నాకుడియూరు వదరుచున్నది.

విదూ.—నీ కిప్పుడే మళ్లీ ఆజగన్మోహినిపొందు కలుగుతుంది. త్వరగా యింటికి వెళ్లి నిద్రపోయి కలగను.

అని.—అంత పుణ్యమా? అయినను బ్రాహ్మణవచనమును పరిగ్రహించితిని. [అని చిత్రఫలకమును వక్షమం దుంచుకొని కన్నులారం గాంచి, యున్మాదంబున]

(దక్షిణాంతిక.)

నవనీత సనాభి మూర్తి వై
పవిధారా పరిభావి గా మదిన్
నవరించితి చామ యేలొకో
వివరంబున్ వినిపింపుమా దయన్. ౬౭.

విదూ.—ఏమి యిది వయస్యా, వుత్తచిత్తరువేగదా, దీని కెందు కింతమనివి?

అని.—అయ్యో! చిత్తరువేనా! హా ప్రాణేశ్వరీ! [అని మూర్ఛిల్లును.

విదూ.—వయస్యా, వయస్యా, హాహా! ఏమిచెయ్యవొచ్చును! అయ్యో చిత్తరు వని నేనెందు కన్నాను! పాపాత్ముడను మృత్యువులాగ నే నెందు కొచ్చాను! [ఆలోచించి] కానీ యీవాకలోనుంచి తామరలు నీళ్లు తెచ్చి తేరుస్తా.

[అని పరుగునం బోయి తామర లు కోయుట నభినయించును.

చిత్ర.—ఇదే సమయము. [అని యనిరుద్ధుని ఆకాశవీథికిం గొనిపోవును.

విదూ.—[శీతలోపచారోపకరణములు తెచ్చి] వయస్యా, వయస్యా, [అని కడుంగడు వెదకి] యెక్కడా లేడు. [క్రింద చూచి] యీచిత్తరువుపలక యిక్కడ్నే వుంది. [అని ఫలకముం బుచ్చుకొని] వయస్యుడేమయినా నేను వేళాకోళంగా అన్నమాటప్రకారం నిద్రపోవడానికి యింటికి వెళ్లాడేమో! అక్కడికే వెళ్లి విచారిస్తా. అక్కడ లేకపోతే యీచిత్రపుపలకని శ్రీకృష్ణులవారికి వొప్పగించి యీవృత్తాంతం వారికి విన్నపంచేస్తా. [అని పరుగున నిష్క్రమించును.

చిత్ర.—ఈఫలకముచేత ఉషాస్వరూపము శ్రీకృష్ణాదులకు తెలియనగునుగాక. నాతిరస్కరిణిచే నితండును విదూషకునికిఁ గానరాఁడయ్యె. నాసమ్మోహినీవిద్యచే నీయన ఉషచేయి తగులువఱకు ఇట్లు మూర్ఛామగ్నుఁడుగానే యుండును. మహావిద్యా, మందాకినీప్రాసాదమునకుఁ గొనిపొమ్ము. [అని ఆకాశగమన మభినయించి] ఆహా విద్యాప్రభావము!

చ. ఇఱియఁగ నుద్ద గ్రుచ్చినవహిన్ బురణించెడి రిక్కముత్తముల్,
కఱిజలదాళిలో మెఱపు గ్రాలుగతిన్ దివి నేఁ జెలంగెదన్,
బిఱబిఱ వర్షగోత్రపృథివీధరవర్గముతోడ ధాత్రియున్
వఱలు దవిష్ఠ యై తఱిమెనంగవబొంగర ముర్లు కై వడిన్. ౬౮.

ఏమి దైవసంవిధాన మిది!

క. పువువింటిసోఁకుబారికి
జవతప్పినచెలియ కిట్టిసంజీవమణిన్
దివిఁ గేలఁ దెచ్చిరే సకు
లెవరేనియు నెందునేని యెన్నండేనిన్. ౬౯.

ఈమణిని త్వరగా ఉషకు నిచ్చి కృతార్థ నయ్యెద.

[అని నిష్క్రమించును.

తృతీయాంకము ముగిసినది.

—:o:—

తురీయాంకము.

స్థలకము I.—శోణపురి, బాణుని సభామంటపము.

కరేణుక ప్రవేశించును.

కరే.—[ఒకపండ్లపాణకను నిర్దేశించి] యీపళ్లపాణకలో దూరివుండి నాముద్దులరాయణ్ణి, సభలో యేలాగ ఠీవిగా వుంటాడో చూస్తూ వుంటాను. నారాయడు కూర్చునేయీకుర్చీలో వాళ్లొచ్చేదాకా కూర్చుంటా. ఇదైతే నాకు సరిపోతుంది. నాకర్లంతా నాపక్షమే. నామీద యెవ్వరూ కొండ్యాలు చెప్పరు. [అని పెద్దయాసనమునఁ గూర్చుండి దానిని ముద్దుపెట్టుకొని] ఆయన ముందొస్తే నేను లేవకుండా గర్వంగా వుంటా.

గంభీరవేది ప్రవేశించును.

గంభీ.—యీరోజు రెండిట్లో వొకటి సిద్ధాంతం అవుతుంది. యేలాగయినా యీపెళ్లి నాకు తప్పనా యీశ్వరా! [నిర్వర్ణించి] యేమిదీ! నాకుర్చీలో గడ్డిమేటి! [వెండియు నిర్వర్ణించి] కాదు కాదు, కరేణుక! కరేణుకా,

కరే.—[గర్వముగా] అక్కడ కూర్చో.

గంభీ.—మనకి ఒకరొకరికీ సరిపడే ఆసనం యిదొకటే.

కరే.—నువ్వు ముందరొచ్చావేమీ?

గంభీ.—నువ్వుముందరొస్తావనే?

కరే.—ఏపెళ్లి తప్పాలని మొక్కులు మొక్కుతున్నావు?

గంభీ.—వుషకీ నాకూ.

కరే.—నీకూ నాకూ గాదుగదా.

గంభీ.—కాదు.

కరే.—అయితే ఆతలుపేశొచ్చి నన్ను కౌగిలించికొని నాకు ముద్దియ్యి.

గంభీ.—[పోయి తలుపువేయుట నభినయించి వచ్చి]రా మరి.

[అని యిరువురును స్థౌల్యంబుచేత చేతులు కడుపు చుట్టు రానందున ఒండొరులం గౌఁగిలింపలేక, మాని, ముద్దిడుకొనం బూనికడుపు లడ్డుపడుట చేత సాధ్యపడక ఎంతయు యత్నించి భగ్నమనోరథు లగుదురు.

కరే —యిది మనవల్ల గాకపోతే పోనీ యిద్దరం చెట్టాపట్టాలు పట్టుకొని నాట్యమాడదాం రా [ఇద్దఱు నాడుచు పాడుదురు.

(గేయము)

ఆకలైతే వెళ్లి ఆడాడ తారాడి
మానుసులను మింగి మాయం చేతాం
మూడియేనుగడొల్ల చొక్కా తొడుక్కొని
మంచు కొండకి వెళ్లి మళ్లివొత్తాం
నే మొగవే సాము నీవాడ వే సాము
ఆహిరి విటకారా లారంబింతాం
కల్లు సంద్రానెక్కెళ్లి కల్లంతా తాగేశి
ఆరే సంద్రా లని అరిచి వొత్తాం
మనలోనే యేమైనా మలికిత మొస్తేను
నావేటు లన్నిట్నీ నీవేతిను

[నేపథ్యమున మహాతూర్యధ్వనులు]

గంభీ —[శ్రవణ మభినయించి] అదె! ప్రభువు వస్తున్నాడు నువ్వు పో
కరే —పోతాను [అని పాణకలో చేరును

గంభీ —దీనియిల్లు బంగారం గానూ, యిదేమో యీవేళ కొంపముంచేలాగుంది [అని పోయి తలుపుతీయుట నభినయించును

బాణాహ్లాదన రాజ్ఞీ కుంభాండులు ప్రవేశించి
యథోచిత ముపవిష్టు లగుదురు
యథావిభవము పరివారంబును ప్రవేశించును

గంభీ —మామగారికి నమస్కారము [అని బాణునికి ప్రణమిల్లును

బాణు —కల్యాణము వత్సా, నీశ్రద్ధకు సంతోషము కూర్చుండు ప్రేయసీ, నీయత్న మే మయినది? ఉష వివాహమున కంగీకరించినదా? ఇపుడు స్వస్థము గానేగదా యున్నది? వివాహము సేయక పెండ్లియీడుబిల్లను ఇంట నుంచుకొని యుండుట యవమానముగదా పెండ్లిచేత దానికిని మనకును ఎడఁబాఁపు లేకుండ ఈగంభీరుని కిచ్చి వీనిని ఇల్లంట్రముంచుకొన నిశ్చయించితినిగదా ఇంతకన్న దాని కేమిగావలయును! అంగీకరించిన సంతోషవార్త చెప్పుము ప్రేయసీ.

రాణి.—ప్రాణేశ్వరా, ఏమి సేయుదును! ఎంతబోధించినను, ఎంత బతిమాలినను, అది సనేమిరా యనుచున్నది. నిర్బంధించిన అది ప్రాణము విడుచును, నిశ్చయము.

బాణు.—[కోపావేశముతో] ఆ! ఆ!

గంభీ.—[ఆత్మగతము] ఈలాగైనా నాకు తప్పునుగాక! [ప్రకాశము] త్రిజగతీనాయకా, ఏల నిర్బంధము? ఉష సుఖముండుఁగాక.

(మదనము.)

దూరాననేనియును గందును గన్నులారన్
నీరేరుహానన నెదన్ నెన రూనదేనిన్;
తారాంబుజాళిఁ గని సంతస మొందదో కో-
నీరియ్యకే యుటేమినన్ శితికంఠ మూర్తిన్. ౭౦.

బాణు.—[క్రోధావేశముతో] అంగీకరింపదేని యిఁక నుండదు.

(వనమయూరము.)

కానను దనూజ యని, కాటియల వైతున్,
మానన నిఁక బాసటయు మాధవుఁడె గానీ;
ఈనిసుఁగు నాయెదకు నీతి యిడ సాగెన్;
ఏనికకుఁ దొండమున నింగిలము సొచ్చెన్. ౭౧.

ముల్లోకముల జేతను పిల్ల సరకుగొనదఁట! మంత్రీ, కంచుకిని రప్పించి ఉషను తెప్పింపుము.

కుంభా.—ఎవరోయి, అక్కడ? [అని యర్ధోక్తిలోనే పరికించి] దేవా, కంచుకియే వచ్చుచున్నాఁడు. [బాణుఁడు గ్రుడ్లుఱుముచు మీసలు వడివేయును.

కంచుకి.—[ప్రవేశించి యాత్మగతము] అయ్యో! నేఁటికాలమునకు ఎట్టిపని నాకు సంభవించినది! ఇతరులది తప్పు నాతలకు ముప్పు! నాగతి యీగడియలో నేమి కానున్నదో! నాగతి యేమైన నేమి, ఆమంగళవిగ్రహము ఉషకా యిట్టికీడు గలుగుట! అయ్యో! ఇందులకా నే నింతకాలము బ్రదికితిని! హా! దైవమా! హా! దైవమా! వీఁడుగో ప్రభువు. ఎట్లు వాకొందును! హా! ప్రళయకాలరుద్రుఁడుగా నగపడుచున్నాఁడు. దావాగ్నిలో శలభంబువోలె పోయిపడెద. ఈతనికోపము నాతో చల్లాఱి ఉషకు అపాయము తప్పును గాత. [సమీపించి ప్రకాశము] జయము జయము జగదీశ్వరునికి! [స్వగతము] ఆచారోక్తి పలికితిని. నోట తడి లేదు. మాట రాదు. [వడవడ వణఁకుచు] జగదీశ్వరా,

బాణు.—ఏమోయి సీతబ్బిబ్బు? నీముఖము చూడఁగా ఏమో చావువార్త తెచ్చినవానివలె నున్నావు? నిర్భాగ్యుఁడా!

కంచు.—మేము జాగ్రత్తగానే యుంటిమి! ఆమహేశ్వరుని పాదములాన! ఏలినవారిపాదములాన; అయినను, మఱి, [అని గుటకలు మ్రింగును.

బాణు.—పాపిష్ఠుఁడా, అయినను ఏమిరా? ఏమైనను? [అని కత్తి దూయును.

కంచు.—అమ్మాయి ఉష గర్భిణిగా నున్నది! పురుషుఁ డంతఃపురములో నున్నట్లు తెలియుచున్నది!

బాణు.—ఏమీ! ఏమీ! ఉష గర్భిణి! పురుషుఁ డంతఃపురములో! ద్రోహీ, ఇదా నీమాట! ద్రోహీ, నీవు కూర్చితివఁటరా?

[అని కత్తితో పొడువ నుంకించును. ఆహ్లాదనుఁడు కత్తిపట్టి తప్పించును. కంచుకి కృతాంజలి వినయనమ్రుఁడునై యుండును.

గంభీ.—[ఆత్మగతము] ఇందుచేతనే పెళ్లివాళ్లనన్నది! ఆహాహా!

బాణు.—ఓహోహోహో! నాయింటనా విటకోలాహలము! ఓరీ ద్రోహులారా! [అని భద్రాసనము దిగ్గనుఱుకును. అందఱు లేతురు.

బాణు.— (స్రగ్ధర.)

ధూళీపాళీకరింతున్ ధృతి హత్తిఁ బుడమిన్ ధూర్జటిప్రీతి గాఁగన్,
శైలవ్యూహంబులన్ రాజడిగ దెసదెసన్ జల్లెదన్ వేనవేల్గాన్,
నాలోలద్బాహువుల్ రాట్నముగ నోలిపి యజాండవ్రజంబున్ దెమల్తున్
వేలంఘాచంగతన్ నిర్వ్యధి యహరిగ నీవిశ్వమున్ బాడొనర్తున్. ౭౨.

ఇదె యిపుడె దానియంతఃపురము సొచ్చి,

[అని పటపట పళ్లుకొఱుకుచు కోపావేశ మాడుచుండును.

రాణి.—అయ్యో నాపట్టీ!

ఆహ్లా.—అయ్యో నాసోదరీ మంగళమూర్తీ!

గంభీ.—[ఆత్మగతము] నాతంటా తీరింది. యీగందరగోళంలో నాయదృష్టం మంచిది!

బాణు.—దానిచెలువునిం బట్టి మెడపట్టి యీతీరున నులిమెదను.

[అని గంభీరవేదిని మెడ నులుమును.

గంభీ.—కో [అని యేడ్చి] అయ్యో! అయ్యో! అమ్మ కొక్కుణ్ణి! అమ్మ కొక్కుణ్ణి!

బాణు.—దౌర్భాగ్యదూషితుఁడా, నీయవలక్షణముచేత నిట్లు సంభవించినది ! పాడుముండకొడుకా ! [అని కొట్టును. గంభీరవేది క్రింద పడి దొరలి తప్పించుకొని పోయి పరిజనము వెనుక న ణఁగును. కరేణుక పాణకనుండి దొరలి పెద్ద ద్వారమునం బాఱిపోవును.

బాణు.—

క. వానిని గ్రద్దల కేసెద,
దాని మహాంభోధిక్రిందితలమున దాఁతున్,
వే నాతో రండు సొరం
గానన్ దద్దేహమునకుఁ, గట్టుఁడు వానిన్. ౭౩.

——:0:——

స్థలకము II.—మందాకినీ ప్రాసాదము.

ఉ షా ని రు ద్ధు లు సంగీతగోష్ఠిగా ప్రవేశింతురు.

[అహ్లాదనాదులు స్తంభములందు లీనులై యుందురు. బాణుఁడు నేలతలు పెత్తి అట తలసూపును.

ఉష.—ఆర్యపుత్త్రా, ప్రేయసిని కాంతుఁడెట్లు చూచుకొనవలయునో దానిని నీదివ్యగానమునం బాడుము.

బాణు.—[ఆత్మగతము] 'ఆర్యపుత్త్రా!' 'ఆర్యపుత్త్రా!' అయినను వీఁడెవఁడో మహాపురుషుఁడే.

రాణి.—[నిర్వర్ణించి] ఆహా ! ఇట్టియల్లుఁడు దొరకుట మహాభాగ్యముగాదా !

అహ్లా.—ఏమి నాచెల్లెలిపుణ్యము ! ఏమి మాపుణ్యము !

అని.—ప్రేయసీ, కాంతంగూర్చి కాంతుఁ డిట్లు నడచుకొనవలయును.

(మధురాక్కర.)

ప్రియసఖినిబోలె, శిష్యఁగా, గృహదీపకళికఁగాను,
దయ దొలంక వివిధభోగదాతృకల్పలతఁగాను,
అయము గా నవనవరక్తి నర్ధాంగలక్ష్మి నెప్డుఁ
బ్రియుఁ డఖిలజన్మసతిఁ గన్న, వే యింద్రభోగ మేలా ! ౭౪.

ఉష.—మహాప్రసాదము.

అని.—మఱి, ప్రియునియెడల ప్రేయసి యెట్లుండవలయునో నీముద్దువాక్కుల నావీనులకు విందొనర్పుము.

ఉష.—ఆర్యపుత్త్రా, నానసుఁబ్రాయిపలుకులను మన్నింపవలయు.

(మధ్యాక్కర.)

కాంతునిం దనమేటిదేవుఁగా గురుంగా దొరంగాఁగ
సంతసంబె మొగానఁ దోఁప సంతానపాదపంబుగను
స్వాంతముꣳ జేఁతలుం దాను నతనికై తనకుఁగాఁ గాక
కాంత రెం డిండ్లకుం గీర్తి కలుగునోజను గొల్వవలయు. ౭౫.

అని.—ఆహాహా! ప్రియా, నీమృదువాణి వినవినం దృష్ణ హెచ్చుచున్నది!

రాణి.—[ఆత్మగతము] నాకుఁ గీర్తి తెచ్చితివి నాకూనా.

బాణు.—[పైకి దుమికి ఆత్మగతము] వీనిం జూడ నామొదటికోపము మొక్కవోయినది. అయినను అనాసురవృత్తమును నేనెల్లను. [ప్రకాశము] ఓరీ పట్టుఁడు వీనిని. [బాణపరివారము అనిరుద్ధుని చుట్టుకొనును.

బాణు.—ఎవఁడవురా నీవు?

అని.—[లేచి] నీయల్లుఁడను మామా. [అని కత్తి దూయును.

బాణు.—ఛీ! చోరా! అల్లుఁడవా మల్లుఁడవా!

[అని అనిరుద్ధుని కత్తితో వేయఁబోవును.

అజ్ఞా.—[ఆకత్తి పట్టుకొని] నాయనా, ఇట్టియల్లుఁడు నీకు సులభుఁడా? మహాపురుషుని సత్కరింపుము. [అని యడ్డపడును.

రాణి.—ఆర్యపుత్త్రా, ఉషను రక్షింపుము.

బాణు.—[రాణిని] ఛీ! దుర్జాతా! [అని, కుమారుని గోడకు విసరి] రారా దొంగా. [అని అనిరుద్ధుని చీరును.

కుంభా.—[ఆత్మగతము] హా! ఈమాటు నారాయణుఁడు ఈదివ్యమంగళ రూపమున నసురనాశార్థ మవతరించినాఁడు. కాన, జగడాన చావు, రాజాజ్ఞ.

[అని అనిరుద్ధుని చుట్టవేసికొనును.

గంభీరవేదియు నట్లే చేయును.

ఉష.—ఆర్యపుత్త్రా, నిన్నుఁ గాచుకొమ్ము, మానాయనం గావుము.

అని.—ప్రేయసీ, భయపడకు.

[అని యామ్యాయుధము పాఱవైచి, కుంభాండుని
త్రోసి, గంభీరవేదిని కడుపుపైఁ దన్నును.
ఇరువురును మూల కొకఁడు ఒఱగుదురు.

కుంభా.—[కడుపు పట్టుకొని నొప్పి సూచించుచు, ఆత్మగతము]

క. నీలోత్పలకోమల మీ
బాలునిమే నేదొ యొక్క బ్రహ్మాస్త్రము రా !

గంభీ.—[కడుపుపట్టుకొని యేడ్చుచు]

నీలాద్రి నల్ప మగుదఁ
భోళ్లికరణి వీనితన్ను ప్రముచ్చిలె నన్నుఁ గ ! ౭౬.

జన్మజన్మమునకు నాకు ఉష అక్కఱ లేదురా బాబూ !

[బాణుఁడు నాగపాశమున అనిరుద్ధునిం గట్టివే
యును. అనిరుద్ధుఁడు నిశ్చేష్టుఁడై పడును.

గంభీ.—ఏమి మహాప్రభువుమహిమ !

కుంభా.—మేఘనాదుని బ్రహ్మాస్త్రమునకు ఆంజనేయులువోలె ఇతఁ డేమో కారణవిశేషముచే ఈసర్పాస్త్రమునకుఁ గట్టుపడినాఁడు. కావున మనలను నొంపవచ్చువాఁడు మఱియొకఁడు కలఁడు.

బాణు.—[కుంభాండుని, గంభీరుని, లేపి] ఓరి నిర్భాగ్యులారా, వీనిం జెఱకుం గొనిపొండు. వీనికి చండికాద్వీపములో, అంధకారప్రాసాదము కారాగృహము. గంభీరా, ప్రకృతము నీవు కావలి.

గంభీ.—[నొప్పికి డొక్కపట్టుకొని] మహాప్రసాదము.

బాణు.—మంత్రీ, ఈపిల్లకు భ్రాంతిద్వీపమున నక్షత్రప్రాసాదము కారాగృహము. [అని నిష్క్రమించును.

[కుంభాండగంభీరాదులు అనిరుద్ధుం గొని నిష్క్రమింతురు.

ఉష.—హా ! ఆర్యపుత్రా ! [అని మూర్ఛిల్లును.

రాణి.—అయ్యో, నాపట్టీ, ఆశ్వసిల్లుము, ఆశ్వసిల్లుము. [ఉష ఆశ్వసిల్లును.

రాణి.—రా అమ్మా, బయలిగాలి ప్రాణ మిచ్చును.

[అని ఉషం దోడ్కొని నిష్క్రమించును.

ఆహ్లా.—ఆహా! ఏమి యాశ్చర్యము!

ఉ. నాయనుజాత యేమి! కుహనావిధి మ మ్మిటు కన్నెఱంగి తా
నీయసహాయశూరుని రతీశసమానుని గూడు టేమి! యే
మో యిది దేవకైతవముఁ బోలెడు మా కిట లగ్గొ యెగ్గొ! హా!
నాయనచండదర్పపరిణద్ధరణోద్ధతుఁ డేమి సేయుదున్. ౭౭.

క. నళినియు నభోమణియు న
ర్మిలి నొండొరుఁ గూడిమాడి మెయిమెయి నుండన్
ఫెళఫెళ నుఱుముచు మెఱుముచుఁ
బ్రళయఘనాఘనుఁడు వచ్చి ప్రళయం బొసఁగెన్. ౭౮.

నేను పోయి శివదర్శనము చేసికొని మంగళావసానము వేఁడుకొనియెదను.

[అని నిష్క్రమించును.

తురీయాంకము ముగిసినది.



ప ం చ మా ం క ము.

స్థలకము I.—భ్రాంతిద్వీపము నక్షత్రప్రాసాదము.

ఉ ష ప్రవేశించును.

ఉష.—ఎవ్వరును దృష్టిపథమున లేరు. అందఱను కనుమొఱంగి వచ్చితిని. [క్రిందికి తొంగిచూచి] క్రిందిభూమి యగపడుటయే లేదు. చిత్రలేఖకుంగూడ అక్కఱలేనియీదుఃఖజన్మమును ఇక్కడినుండి పడి సమాప్తి నొందించెద.

క. గౌరీ నీ కిదె నాకడ
సారిప్రణామంబు, వర మొసంగుము తల్లీ,
వారక ప్రతిజని నా కతఁ
డే రమణుఁడు గాఁగ చిత్రయే సఖ గాఁగన్. ౭౯.

[అని దుముకును.

చి త్ర లే ఖ ఆకాశయానమునఁ బ్రవేశించును.

చిత్ర.—

క. చూడవు పతిఁ, జూడవు సఖిఁ,
జూడవు గర్భస్థ మైనసుందరమూర్తిన్ ;
వోడిగఁ బ్రాణసఖీ, యీ
పాడువిధిమతంబె సిద్ధపఱిచెద వేమే ! ౮౦.

[అనుచు మధ్యనిలువులో పట్టుకొని మేడమీఁదికి తెచ్చియుంచి సేదదేర్చుచు] ఆశ్వసిల్లుము సఖీ, ఆశ్వసిల్లుము.

ఉష.—[కన్ను దెఱచి, ఆత్మగతము] నే నెచట నున్నాను. ఉషను గదా. మందభాగ్యను గదా. మృతికై గదా పడితిని. ఇ దేమి జన్మాంతరమా? ఇది యేలోకము? [చిత్రరేఖం జూచి] ఈదేవత యెవరు? చిత్రరేఖగా నున్నది! [కలయం గని] అదే యీహర్మ్యపృష్ఠము. ఈమె నన్నుఁ గాచినది. [ప్రకాశము] చిత్రరేఖా,

చిత్ర.—ఉషా, ఏమి యిట్లు చేసితివి?

ఉష.—న న్నేల కాచితివి?

చిత్ర.—ఓసి గోలా,

క. పతి యేమి తప్పు చేసెన్ ?
సుతుఁ డీగర్భస్థుఁ డేమి సాం టొనరించెన్ ?
వెత నేమి నేను గుడిపితి ?
మృతి నొక్కట మాకు మువుర కిడుటకుఁ జెలియా ? ౮౧.

ఉష.—నే నేల బ్రదుకవలయును సఖీ?

చిత్ర.—ఏల యట్లు పల్కెదవు?

ఉష.—సఖీ,

సీ. ఒడిలోన నేను లే కోలగం బుండని । తండ్రికి నేఁ బగదాన నైతి,
నన్నుఁ గై సేయించి కన్నదే దినమైన । తల్లికి నే విషవల్లి నైతి,
ప్రాణంపుఁబ్రాణంబు పగిది నన్నోమెడు । నన్న కేఁ దలవంపువ్యాధి నైతి,
ననుఁ గోరి తనప్రాణమునకుఁ దెగించిన । దయితుని కే బంధదాత్రి నైతి,

తే. ప్రాణనాథుని గొలిచి నే బంది నైతి,
తప్పు లేక కుశీలపతాక నైతి,
డెప్పరము మాని సకి నీవ చెప్పవమ్మ
మాన మేఁదిన వెలఁదికిఁ బ్రాణ మేల ? [అని యేడ్చును.

చిత్ర.—[కన్నీళ్లు తుడుచుచు] ఏడువకు చెలీ, ఏడువకు, సతీమతల్లికి నీ కేటి కొఱంత! నాజతనము నెఱవేఱియుండిన మీ కీయిడుములు వచ్చియుండవు.

[ఉష యేడ్పు మాని నిట్టూర్పు పుచ్చును.

చిత్ర.—[ఉషహృదయముం దాఁకి] సఖీ, నీగుండియ లింకను అదరుచున్నవి. సమాశ్వసిల్లుము, సమాశ్వసిల్లుము.

ఉష.—ఈమందభాగ్యకై నీపడిన క్లేశమును చెప్పుము. నీసుచరిత్రము నాదౌర్భాగ్యము నడంచి సమాధి నొసంగును.

చిత్ర.—నాఁడు నీమీఁద మీనాయన యేమి యుద్యమించునో యెఱుంగఁ గోరి తత్సభలో నదృశ్యకరణినై యుంటిని. ప్రకృత మెఱింగితిని. వారు మీకడకు రాకమున్నే మిమ్మిరువురను ద్వారకం జేర్పఁ దలంపుగొని మీకడకు మెఱపువడిని వచ్చుచుంటిని.

ఉష.—మఱి యేల యట్లు కొనిపోవైతివి సఖీ?

చిత్ర —దారిలో నారదులవారు వారించిరి

ఉష —హా! ఎంతపాపాత్మురాలను! ఆలోకైకకుటుంబికి సయితము అనను కంపనీయనైతిని!

ఆ దేవమాని యహహా! దీనమందారుండు
జాలి వెట్టె నాకు జాలి లేక,
నిఖిలలోకులకును నీ రిచ్చుమేఘుండు
పిడుగు వైచు భాగ్యవియుతు మీఁద ౮౩

చెడ్డకాలమున మంచివారికింగూడ ద్వేషము కలుగును

చిత్ర —నీశ్రేయోవిశేషమునకై వా రట్లు చేసిరి

ఉష —నాకును శ్రేయమా?

చిత్ర —నీకడుపులోనిమహాపురుషుని శిశురూపలాలితుని నీప్రాణనాధునికి కానుకయిచ్చుభాగ్యము ఎవరిది?

ఉష —అంతభాగ్యమా!

చిత్ర —అంతకన్న వేయిమడుంగులు మఱియిట్టిదారుణారంభములు నేయ నని నాకు మాట యిమ్ము

ఉష —నీవు దివ్యప్రభావవు నేఁడు నాప్రాణేశ్వరుని నాకు చూపుదువేని, మాట యిచ్చెద చూపనిచో, నాబుద్ధి నాది గాదు

చిత్ర —రారమ్ము నాఁడతనిని నీకుం దెచ్చితిని నేఁడు నిన్నతనికిఁ గొని పోవచ్చితిని [అని ఆకాశయానమున నుషం గొనిపోవును

—o—

స్థలకము II—ఆకాశము

ఉష —సఖీ, ఈయాకాశగమనము నాకుఁ గడువింతగా నున్నది సఖీ, నాతప్పులు మన్నింపుము నిన్ను బ్రహ్మ నాకై చేసినాఁడు ప్రాణసఖీ, నాప్రాణేశ్వరులు ఎట్లు ఆరగింతురో, ఎట్లు నిద్రింతురో, ఎట్లెట్లు కాలము పుత్తురో చెప్పఁగలవా?

చిత్ర — తెలియదా ?

ఆ నిన్నుఁ బాసినట్టివన్నెకానికి నెట్లు
కన్నుఁగవకు నిదుర గల్గునమ్మ ?
ఆరగించు టొక్క—యభినయం బవుఁ జుమీ ;
క్షణము యుగ మటంచుఁ గనఁగ లేవొ ? ౫౪.

ఉష — [నిశ్వసించి] ఎంతదారుణచిత్తను చెలీ !

— ౦ —

స్థలకము III — చండికాద్వీపము, అంధకారప్రాసాదపృష్ఠము

చిత్ర — గంతవ్యదేశమునకు వచ్చితిమి ఆహా ! ఏమిమంచిసమయము ! చూడు ఇతఁడె నీప్రాణవల్లభుఁడు ప్రాసాదపృష్ఠమునం బరుండి యున్నాఁడు

ఉష — ఔనౌను, దీప్తిచేతనేగాని ఆకృతిచేఁ దెలియరాకున్నాఁడు సఖీ

చిత్ర — నీకృత్య మెంతదారుణమో యితనిభాషితముల నెఱింగెదవులే ఈతరుశిఖరమందు ఈదట్టంపుటాకుజీబులలో నిలిచి పరికింతము రమ్ము

[అట్లుచేయుదురు

అ ని రు ద్ధుఁ డు యథానిర్దిష్టుఁడు ప్రవేశించును

అని — [దిగ్గన లేచి కూర్చుండి ఊర్ధ్వము చూచి] ఆహా ! నాకొకసాధనము దొరకినది !

ఆ కప్పుమాల్మికాఁడ, ఖండేందుతరి నెక్కి
వెల్గుఁదెడ్డు వయిచి విన్నువాఁక
నురవణింతు వహహ ! యుదిరి కే విచ్చెదఁ,
జెలియ యుండురేవుఁ జేర్పు నన్ను ౫౫

హా ! లక్ష్యపెట్టఁడు గదా నిశాచరుఁడు ! ఓయి ద్విజరాజా,

ఆ రెండు కరములందు రెండు చేతులు పట్టి
యుషను వీచి నాకు నొసఁగవయ్య ,
అట్లు సేయవేని యశ్లె నన్నె యెత్తి
యుష కొసంగి సుకృత మొందవయ్య ౫౬

ఏమియుం జేయవా ? కాలకూటసహోదరుఁడవు గదా,

ఉష.—సన్నిహితను న న్నెఱుంగక యెంత తపించుచున్నాఁడే ఆర్యపుత్త్రుఁడు! చంద్రునిచేఁ జక్రవాకముల కగుగతి దైవముచేత మా కయినది. [ఉఱుము.

అని.—[ఊర్ధ్వ మరసి] ఓయి మేఘుఁడా, నీ వుపకరించెద ననుదువా? అట్లేని?

ఆ. పతపతా యటంచుఁ బవి ద్రోఁగ భీరువు
లులికి తావుదప్పు టుర్వి నిజము;
అట్టె యుఱిమి నీవు ననఘాత్మ యురలింపు
ముషను నాదుపేరుటురమునకును. [ఉఱుము.

అని.—ఏమి? ఉషను గుర్తెఱుఁగ నందువా?

క. ఏయువిదమేనిద్రోలను
నీయబల తటిన్మతల్లి నిగుఱుగవిసి య
ట్లే యున్నదావహతతరు
వో యనఁ జూపట్టు, నదియె యుష సుమ్ము సఖా. ౮౮.

ఉష.—చెలీ, ఆర్యపుత్త్రునియీపరిదేవనమును నేనెట్లు సహింతును!

అని.—నీయువిదను డిందుపఱిచినందులకు నీవు అలిగెదవా? అయ్యా జీమూతా, మఱి యేదియుం జేయవేని,

ఆ. ధరణి నెల్లవారు దాత వందురు నిన్ను,
నొక్కకోర్కె నాకు నొసఁగవయ్య,
పుడమికెల్ల నమృతపూరంబు వర్షించి,
పిడుగు నొకటి నాకు విసరవయ్య. ౮౯.

ఉష.—అయ్యో చెలీ, ఈవీను లేమి వినుచున్నవి! [ఉఱుము.

చిత్ర.—ఉఱుము పెటపెటకు ఉలికిపడినచిలుకగా పోయి యీముత్యాలహారమును నీమనోవల్లభుని కిచ్చి తత్క్షణమే రమ్ము. ఇదె నిన్ను మార్చితిని.

[ఉష చిలుక యైనది. పెటపెట ఉఱుము. హారముతో చిలుక అనిరుద్ధునిమీఁద వ్రాలును.

అని.—ఆహా! వారిదా, మహోపకారీ, ఇదె నీపిడుగును గ్రహించెద. జన్మజన్మమునకును కృతజ్ఞుఁడను. [అని చిలుకను సహారము నెదం గొని, సుఖస్పర్శ మభినయించి, పరికించి] ఏమి యిది పిడుగు గాదు, సహారము శుకరాజము. ఆహా! ఏమిదైవవంచన! ఆహా! ఇ దేమివింత!

తే. పసరుఁబట్టుఱివికజగ్గు పరిఢవిల్ల
నరిదితాఁకుడుచేత మోహమున ముంచు
స్తనయుగముతోడిభామవక్షంబుఁ బోలి
చిత్తమున కెక్కు నీముద్దుఁజిల్క యక్క. ౯౦.

దీనితో హార మేమి? ఇది యెవరిదో బుద్ధిమంతులది పంజరపుఁజిలుక, తప్పించుకొని వచ్చి తరువాస మలవాటులేమి ఉఱుమున కులికి యిటం బడినది, దీనిం దేర్చెద. [అని యెత్తి యక్కున నిడికొని ముద్దుగొని యుపలాలించుచు] ఆహాహా!

ఉ. మాటలు నేర్పి శిష్యవలె, మాటికిఁ బం డ్లిడి బిడ్డకైవడిన్,
మేటికుచాద్రులన్ నిలిపి మెచ్చుచు ముద్దిడి కాంతునింబలెన్,
గాటపుఁగూర్మిఁ జెల్లెలినిగాఁ జెలువల్ చెయివీడకున్ననున్,
రాటె యొసంగెనో చిలుకరాణిరో నీకును బంధనక్రియల్? ౯౧.

ఆహా! ఇట్టిహారమునే మన్నామాంకితమును బ్రియావక్షోరుహముల నే నలంకరణ ముంచితిని. [మెఱుము.] ఈమెఱుమునం దెలిసినది, అదే యీహారము మేఘభవ మౌక్తికముల రచించినది, విద్యాధరచక్రవర్తి మాతాతకు కానుక యిడినది. [మెఱు ము.] ఇవి యేమి యీయక్షరములు. [చదువుట నభినయించి] ఉష! ఆహాహా!

[అని ఆనందజడుఁడై మూర్ఛిల్లును. చిలుక కలకలం గూయుచు ఱెక్కల నతని వీచును. అనిరుద్ధుఁడు తేరును. చిలుక అనిరుద్ధునికెరఁగి మొగిరిపోయి చిత్రకడ నుపాకృతిం దాల్చి నిలుచును.

అని.—[చిలుక పోయినవలను చూచుచు] ఏమి యీమాయ! ప్రియ దీనిం బంపినదా నాప్రాణములు నిలుపుటకు. నాయుపలాలనంబుల నింకం గోరినకైవడి నిది నాకు వశంవదయై యుండినది. నాప్రియయే యిది. సందేహము లేదు. అయ్యో! వచ్చియు ప్రియ యిట్లు క్షణదృష్టనష్ట గావలయునా! హా! చిలుక యయ్యును పలుకదాయెఁగదా! హా ప్రేయసీ!

ఉష.—సఖీ, ఒక్కమాటకేని నెలవీయ వయితివే!

చిత్ర.—అనియమితేంద్రియులకు ఆసన్నశుభములును దూరము లగును.

అని.—ఇట్లనుగృహీతునికి మరణాశంస యేల! వెండియు ఇట్టియీసమాగమ మేని దైవ మొసంగదా! ఈమాఱు వచ్చినప్పుడు,

క. ఒక్కొమ్మడి ముద్దులజడిఁ
జిక్కవఱచి మఱపి పల్కఁజేసెదఁ జిల్కన్;
అక్కజపున్బిగికౌఁగిట
నుక్కిరిబిక్కిరిగ నొక్కి యుషఁ గావింతున్. ౯౨.

చిత్ర.—సఖీ, వినుచున్నావా?

ఉష.—[ఆనందబాష్పములతో] ఇంక దారుణారంభములు సేయను.

అని.—ఇపుడె పిడుగుం గోరితిని, ఇపుడె చిరాయువుం గోరుచున్నాను. ఏమివింతప్రపంచ మిది! ఇది స్వప్నమా, ఇంద్రజాలమా! [ఉఱుము.] మేఘదేవా, కాదు వాస్తవ మనుచున్నావా? నీవు ప్రాణులయాంతర మెఱుఁగుదువు గదా. [ఉఱుము.

పురుషుఁడు.—[ప్రవేశించి] మహాప్రభూ, ప్రబలవర్షము వచ్చుచున్నది. దేవరవారు లోపల శయన మంగీకరింపఁదగును.

అని.—[ఆత్మగతము] ఆ! ఈచోటు విడువఁ జాల. కానిమ్ము, వెండియు వచ్చెదంగాక. [అని లేచి ఆచెట్టును నిర్వర్ణించును. ఉసిరికచినుకులు రాలును.

అని.—వెండియు ప్రియాసమాగమ మగునందాఁక ఈహారము నాకు జీవగఱ్ఱ. ఓ హారమా,

తే. నాయెదను మున్ను నీ విట్టినయ మెఱుఁగవు,
మెలఁత చనుగట్లతోఁ గొంత మెలఁగినంత
విరహితుని కిట్లు సంజీవకరణి వైతి;
వున్నతులతోడిసంగడి వన్నె యిడదె. ౯౩.

[అని నిష్క్రమించును.

ఉష.—హా! నేనెంతదారుణహృదయను!

చిత్ర.—నెచ్చెలీ, చూడు నీదయితుని కుపచారములు.

ఉష.—ఎంతకాల మార్యపుత్త్రునికి ఈపరోపచారక్లేశము?

చిత్ర.—తాతకు ఈతనిపై తలఁపు గలుగువఱకు; నీతాపునకుం బోయి యాయాపన్నశరణ్యు నుపాసింపుము.

ఉష.—నీయాజ్ఞ.

చిత్ర.—మఱి పోదము పద.

ఉష.—ఆర్యపుత్త్రుని వదలిరా నాకాళ్లాడకున్నవి.

చిత్ర.—మనలను వెదకకముందే పోయి చేరవలయును.

ఉష.—అట నన్ను విడనాడవుగదా?

చిత్ర.—ఆమాట నీనాథుని నీవు గలయుదాఁక నేగదా?

ఉష.—అది గల్గునా?

చిత్ర.—తప్పక, త్వరలో. తడసితిమి. మన కిపుడు క్షణ మొకనిధి. ఈకార్యోయుకులకుం దొలఁగి పైమార్గమునం బోదము. రా రమ్ము. ఆర్తత్రాణపరాయణు శ్రీకృష్ణుం బాడుచుం బోదము.

ఉష.—నీయిష్టము.

ఇరువురు.—[యాన మభినయించుచు]

(తరువోజ.)

కావవే పాంచాలిఁ గరుణాసముద్ర
కావవే మునిరాజుకాంత నహల్యఁ।
గావవే కపిరాజుఁ గావవే కరిని
గావవే ప్రణతు లంకాపతియనుజుఁ।
గావవే ప్రహ్లాదుఁ గావవే ధ్రువునిఁ
గావవే కుబ్జను గావవే పసులఁ।
గావవేల త్వదేకగతుల నిమమ్ముఁ
గావు కావుము రమాకాంతాకళత్ర॥ ౯౮.

[అని నిష్క్రమింతురు.

పంచమాంకము ముగిసినది.



ప్ర వే శ క ము .

స్థలకము :—ద్వారక, శ్రీకృష్ణప్రాసాదోద్యానము.

బం భ రి కా కీ ర వా ణు లు ప్రవేశింతురు.

బంభ.—[ఊర్ధ్వము చూచి] వాశేవాశే, కీరవాణీ, చూడు చూడు ఆజ్యోతిని. [ఇరువురును ఊర్ధ్వము పరికింతురు.

బంభ.—ఏమిటే ఆజ్యోతి? నగర్లోనుంచి వుత్తరంగా వెళ్లి మాయమైంది!

కీర.—యిందాక యిది నగర్లోనికి వెళ్లింది. మఱి యిదేమిటో తెలవలేదు. అల్లడుగో నాడాయనయ్య నగరికాణ్ణుంచే యేమో గొణుక్కొంటూ వొస్తున్నాడు. ఆయన్నడుగుదాం.

వి దూ ష కుఁ డు యథానిర్దిష్టుఁడు ప్రవేశించును.

విదూ.—[తనలో తాను నవ్వుకొనుచు] అప్పుడు నేను సభామందిరంలో తగిలించిన పఠం యిప్పుడు పనికొచ్చింది. ఆహాహా!

కీర.—యేమిటయ్యో నాడాయనయ్యా, అంతా నీలో నువ్వే, వెఱ్ఱెత్తిందా అయ్యవారా!

విదూ.—సంతోషం సంతోషం. ఈరోజు 'ఆనంద మానందమాయెనే.'

బంభ.—ఏమి సంతోసమయ్యా, మాకొంచం చెప్పవయ్యా, మేమూ కొంచం నవ్వుతాం.

విదూ.—హెహెహెహె [అని నవ్వి] మీతో ఎందుకూ చెప్పడం?

బంభ.—అయితే దాచుకోవయ్యా.

కీర.—వేళాకోళం చెయ్యక చెప్పవయ్యా, ఆవెల్తు రేమిటో రొండుతూర్లు అవుపడ్డది.

విదూ.—నారదబ్బ మహాముని.

[అని గడ్డము దువ్వుచు టింగ్టిం గని వీణవాయించుట ననుకరించును.

ఇరువురు.—[ఆశ్చర్యపడుచు, నవ్వి] వెఱ్ఱేమో నిశ్చయమే బాపనయ్యకి.

కీర.—అనిరుద్ధమహారాజుసంగతి యేమైనా తెలిశిందా నాడాయనయ్యా?

విదూ.—చెప్తా పట్టు. అనిరుద్ధమహారాజు బాణాసురుడికి పట్టుపడి అదేదో ఒకద్వీపంలో, దానిపేరు మరిచిపోయినా, బందిఖానాలో వున్నాడట.

[ఇరువురు ఆశ్చర్యపడుచు విందురు.

విదూ.—నేను సభలో వేలగట్టినపరం బాణాసురుడికూతురట, వుషగారట. మరేమునికీ తెలిశిందిగాదుగాని యీముని యిక్కడా అక్కడా కూడా తంటాకోరు గనక యీనారదబ్బమునికి తెలిశింది. ఆమెనికూడా తండ్రి ఒకద్వీపాంతరంలో ఖైదుచేశాడట, కృష్ణమరాజు రుక్మిణయ్యగారూ మనమణ్ణి మనమరాల్ని తీసుకొని రావడానికోసం యిప్పుడే గరుడయ్యనెక్కి బాణాసురుడిమీదికి ప్రయాణం. సాయంత్రంలోపల అనిరుద్ధమహారాజునీ ఆయనభార్యనీ చూస్తాం. నేడే గ్రహప్రవేశం. అప్పుడే నగరాలంకారానికికూడా ఆజ్ఞ అయింది, రేపు మేమంతా ప్రప్పుధప్పళాలు క్రొట్టడం, మీరంతా యెంగిలాకు లెత్తడం. "ఆనంద మానంద మాయెనే!"

[అని చంకలుగ్రుద్దుకొనును.

కీర.—అమ్మయ్యో! యెంతపుణ్ణెమే! [అని బంభరికను కౌఁగిలించును.

విదూ.—లంజకూతురా, నేను శుభవార్త చెపితే నువ్వు దాన్ని కాఁగిలించుకొంటావేమీ? [అని కీరవాణిమీఁదికి ఎగురును.

కీర.—జంజ మట్టుకొని లాగే, చెడిబదికినబాపడు ముకుదాడులాగిన యెద్దులాగ లాంగుతాడు.

విదూ.—లంజకూతుళ్లారా, నే నేమీ లాగలేనా, నే నేమీ లాగలేనా?

[అని ఒకతెనుమార్చి ఒకతెను తఱుముును.

కీర.—వాలే ఆపాడుబాపడికాణ్ణుంచి యెల్లే!

[అని యిరువురు పలాయిత లగుదురు.

విదూ.—ఆబాణుడు వాళ్లనిద్దర్ని తలా వాకకోటలో పెడితే, నేను మిమ్మల్నిద్దర్ని తలా వాకతోటలో పెట్టలేనా? లంజలారా!

[అని వెంటఁబడును. అందఱును నిష్క్రమింతురు.

ప్రవేశకము ముగిసినది.

షష్ఠాంకము.

స్థలకము :—శోణపురి, బాణసభామంటపము.

బాణాహ్లాదన కుంభాండ గంభీరవేదులు

ఉపవిష్టులై ప్రవేశింతురు.

బాణు.—మంత్రిసత్తమా, ఈకన్యాంతఃపురద్రోహి యెవఁడో కనుంగొననేరవుగదా.

కుంభా.—దేవా, ఇతఁడు అసురుఁడుగాఁడు, అమరుఁడుం గాఁడు. ఇతఁడెవరో మహాప్రభావుఁడు మర్త్యుఁడే గావలయు.

బాణు.—[పండ్లుకొఱుకుచు] మహాప్రభావుఁడేమోయి! నీకేమేని బట్టుమాన్యమిచ్చినాఁడా? నిన్ను త్రోసినత్రోపునకే మహాప్రభావుఁడా? ఆమాట వెండియు నాచెవిని వేసితివేని వానిని మాని వానిదండన నీకు విధించెద. నీబోఁటిపందలకు అందఱును మహాప్రభావులే.

కుంభా.—అపరాధిని, మన్నింపవలయును.

బాణు.—మఱి మర్త్యుఁడేని మనరాక్షసులచే భక్షింపింతమా?

ఆహ్లా.—మీనరఖాదనులకునైతము అట్టిసుకుమారసుందరమూర్తిని గోటమీటనేనియు మనసు వచ్చునా!

బాణు.- - వేశ్యాభ్రాత్రవుగా నీచెల్లెలికి తగినసరసుఁ డని తెచ్చితివా?

ఆహ్లా.—అప్పు డతఁడు నాచెల్లెలిపల్కు-మంత్రమునకుం గట్టువడఁడేని తమనాగపాశమునకుఁ గట్టువడలే దని తలంపుఁడు.

బాణు.—కాదురా, మూర్ఖా, నీమీఁదిశకారముఖదాక్షిణ్యమునకుఁ గట్టువడినాఁడురా.

గంభీ.—[ఏడ్పుమొగముతో ప్రొక్క చూపుచు] అప్పుడు వాఁడు తన్నినతన్ను నా కిఁక నీజన్మములో కుదురునది గాదు.

బాణు.—ఛీ! నిర్భాగ్యుఁడా! పందమొగము చూపుదువా నాకు! [అని కత్తియెత్తి] పో నాముందర నుండకు.

[అని కొట్టఁబోవును. గంభీరవేది ఏడుపు మొగముతో తలఁగి దూరమునఁ గూర్చుండును.

బాణ.—మఱి, చండికి వానిని బలివేయవలసినది.

ఆహ్లా.—అసురకులక్షయకారికృత్య మిది. మఱి, మీకు శక్యము గానేరదు.

బాణ.—ఎక్కడ నేర్చితివిరా యీనీతులు, మూర్ఖా?

[అని కత్తి దూయును. కుంభాండుఁడు కత్తి పట్టి ఆఁపును.

[నేపథ్యమున మహాకలకలము.]

[ప్రచండవాతము.]

పతాకాధికృతుఁడు.—[సంభ్రాంతుఁడై ప్రవేశించి] జయము జయము ఏలినవారికి. పతాకాధికృతుఁడను. లోకాలోకేశ్వరా, ధ్వజము విఱిగిపోయినది. ఉత్పాతవాతము కొట్టినది. చెట్లన్నియు విఱిగి వీధుల కడ్డముగా పడినవి. మేడలు కూలినవి. అగ్నిప్రాకారము ఆఱిపోయి రోదసీకుహరమెల్ల పొగనిండినది. ఎఱ్ఱధూళి లేచి పట్టణ మంతయు దూరమునకు మండుచున్న ట్లగపడుచున్నది. ఊపిరి తిరుగదు. ధూళిచీఁకటిచేతను పొగచీఁకటిచేతను ఎవనియొడలు వానికగపడుట లేదు. ఊరంతయు ఇక్కడిది దక్కడ అక్కడిది దిక్కడ, గుర్తు పోయినది. ఇందులో సుడిగాడ్పు. నేను సంభ్రాంతుఁడనై ధ్వజముం గౌఁగిలించుకొంటిని. అది పతాలున అక్కడ విఱిగి యిక్కడ సింహద్వారమునఁ బడినది. నేనును దానితో నిట పడి చావు తప్పి లోనికి తూలితిని. అటుపైన యేలినవారిచిత్తము.

[అందఱును సంభ్రాంతు లగుదురు.

కుంభా.—[ఆత్మగతము] అయ్యో అపశకునము!

బాణ.—[స్మరణ మభినయించి] ఆహా! భాగ్యము! ఈదినము నాబాహు కండూతి వాయును. మంత్రివరా, పోయి క్షణములో యుద్ధసన్నాహ మొనర్పుము. ముందుగా నింద్రాదులను బంది నుంపుము. ఓరీ టక్కరిముగా, నీపని చూచుకొమ్ము.

పతా.—[ఆత్మగతము] టక్కము విఱిగినది. ఇఁక నాపని యే మున్నది చూచుకొనుటకు!

కుంభా.—
పతా.— } దేవరయాజ్ఞ. [అని నిష్క్రమింతురు.

బాణ.—[స్వగతము] ఎవరు నిర్మించియుందు రీయుత్పాతమును?

[నేపథ్యమున]

(స్రగ్ధర.)

చక్షుర్వ్యగ్గ్యంబు నృత్యత్క్షణరుచి శుచిభాస్వద్ద్వయీబుద్ధిఁ గొల్పన్,
బాహుద్వంద్వంబు సాంధ్యప్రథమచరమదిగ్భాగవిభ్రాంతి సేయన్,

రూక్షత్రోటీపునర్భ్వారుపురుషమణిసంరూపితేంద్రాయుధర్ధిన్
బక్షీంద్రుం డద్దిరా యభ్రమున గళగుహావ్యాప్యవిశ్వుండు పొల్చున్

అష్టా — గరుడపక్షవాతము నాయనా ద్వారకనుండి తరలినమాత్రాన తమ మయూరధ్వజము ంగూల్చినది

బాణు — కానీ గరుడునికి పక్షవాత మొసంగెద

[నేపథ్యమున ప్రచండశంఖధ్వని]

బాణు — ఛీ ! ఏమి యీపాడుధ్వని !

[గంభీరవేది యులికి వెదకిలంబడి తన్నుకొనును

[నేపథ్యమున]

(పంచచామరము)

నభంబు వ్రీల మేరురోహణంబు లుర్ల నాగలో
కభూము లట్టె వ్రయ్య, సప్తకంధు లింకఁ, గుక్షిలో
గుభి ల్లుభి ల్లుభి ల్లటంచు గొట్టుపిడుగొల్పుగా
భభాం ఢఢా మటంచు మ్రోఁగుఁ బాంచజన్య మద్దిరా ౯౬

బాణు — ఈనిర్భాగ్యుఁడు కుంభాండుఁడు సేయుచున్న యుద్ధసన్నాహము ఈబట్టుపొగడికయే గావలయు !

[గంభీరవేది ఆవర్ణనకు మఱియునుబికి తన్నుకొనును

బాణు — [వీక్షించి] వీని కేమి రోగము ?

అష్టా — పాంచజన్యజ్వరము వీఁడేగదా నాయనా తమరు కోరుకొన్న యల్లుఁడు !

బాణు — ముం దీపాపిష్ఠుని పరిమార్చెద

[అని లేవ నుంకించును గంభీరవేది పరువున నిష్క్రమించును

కోపురము నాయకుఁడు — [సంభ్రాంతుఁడై ప్రవేశించి] జయము జయము ఏలినవారికి లోకనాయకా, కోపురమునాయకుఁడను గరుడారూఢుఁడు సభార్యుఁడు కృష్ణుఁడు వచ్చియున్నాఁడు, ద్వారకావాసి

బాణు — [ఆలోచించి] అస్మత్కులైకవిద్వేషి యాదవవటువు నావరప్రతాపములకు భీతిల్లి నాపాదములు గొలువ వచ్చినాఁడా ?

కోపు.—మహాప్రభూ, ఆకాశమునుండియే యిట్లు నాతోఁ బలికినాఁడు :—

బాణు.—ఏమని ?

కోపు.—"మామనుమనిని ఆతనిభార్యను చెఱనుంచినాఁడఁట—[అనియర్ధోక్తి లో] లోకేశ్వరా, ఆయనమాటవలెనే ఆవేగమున నానోట వచ్చినది. మన్నింపవలయును. [అని నేల వ్రాలును.

బాణు.— వానిమాటగానే చెప్పు.

కోపు.—దేవరయాజ్ఞ. "చెఱనుంచినాఁడఁట బాణుఁడు, వారిని తెచ్చి యీ క్షణము మాకడ నిడుటయో, మాతోఁ బోరి యమసదనంబునం బడుటయో, రెంట నొక్కటి ఏతత్క్షణము నిశ్చయించుకొమ్మను బాణుని." అని పలికినాఁడు.

బాణు.—ఏమీ! ఈయాదవవటువునహంకారముద్ర! [తల యూఁచి] వీని మనుమఁడా వాఁడు! ఇదె యుత్తరము :—

క. చండికి వానిని బలి యిడ
నుండితి, ని న్నతనిదుఃఖ మొందక యుండన్
ఖండించి నీశిరమె మును
ఖండేందువతంసుసతికిఁ గానిక యిడెదన్. ౮౭.

ఇట్లని మామాటగాఁ జెప్పుము.

కోపు.—దేవరయాజ్ఞ. [అని నిష్క్రమించును.

బాణు.—కయ్యమునకు వీనికి స్త్రీ యేల? ఆఁడుదానిపాటి వీఁడు పోరలేఁడా?

ఆహ్లా.—తమబాహుకండూతి యడంప నాతండును, మనుమరాలిని గృహప్రవేశార్థము కొనిపోవ నామెయు వచ్చినారు నాయనా. నేఁ డసురకులమునకు వారివలన శరణమంగళమో మరణమంగళమో రెంట నొకటి తప్పదు.

బాణు.—ఓరీ పందా, శరణమంగళ మేమిరా! ఇదె నీతోఁ జండికకు మూఁడు బలులు.

[అని కత్తి యెత్తును. అది క్రిందఁ బడును. ఆహ్లాదనుఁడు దాని నెత్తి తండ్రిచేత నిడును. బాణుఁడు దానిం గైకొని కోపజడుఁడై యుఱుముచు ఊఁగుచు ఉండును.

కుంభా.—[ప్రవేశించి] దేవా, సన్నాహ మైనది. ఆయుధాగారమునుండ తరల వచ్చును. [అందఱు తరలుదురు.

[నేపథ్యమున, ఉత్పాతవర్ణన. అందఱు ఆశ్చర్యమున వినుదురు.

రాజధాని నాలుగు బ్రద్దలుగా చీలినది. రక్తము వర్షించుచున్నది! కొండలు నిలువుగా పగులుచున్నవి. గండశిలలు గురియుచున్నవి! వింతమెఱపులు చదలంట పొడ తెంచి కన్నులం బగుల్చుచున్నవి! తుపానులోనియోడవలె భూమి యిటు నటు సొఱగి అల్లల్లాడుచున్నది! కన్నులలో కత్తులు జ్వలించుచున్నవి! ఎటు చూచినను మొండెము లగపడుచున్నవి! హా! ఇట్టియుత్పాతములు ఎన్నఁడును వినము కనము! నేఁడు అసురకులక్షయము!

బాణు.—ఆనిర్భాగ్యుఁడు గంభీరవేది యిందులకా బ్రదికియున్నాఁడు! మంచిది! గుండెగలవారెల్ల నాతో రావచ్చును, ప్రాణము తీపయినవారు పోవచ్చును! [అని 'ధూళీపాళీకరింతున్' ఇత్యాది పఠించి, వామబాహుస్పందనము సూచించి, ఆత్మగతము,] ఏమి యీబాహువులును ఆపాపాత్ముని గంభీరవేదినే అనువదించుచున్నవి! ఏమైని గానిమ్ము.

(వనమయూరము.)

ఇల్లిదిగో గొల్లవటు నిప్పుడె వధింతున్.
మల్లునికి నాకుఁ బ్రతిమల్లుఁ డిసి వీఁడా!
భిల్లుఁ డహా! ధూర్తుఁ డయి వేడబము సేయన్
గల్లవరమ్ముం బుడికెఁ గావలయు నాకున్. ౯౮.

ఇదేమి! నేలకు మింటికి నెక్కఁడే పురుషుఁడు నాలుగు బాహువులు దక్క కడమ లెక్కలేనిబాహువులు ఖండితములై స్కంధపరంపరనుండి నెత్తురుధారలు దుముక నగపడుచున్నాఁడు! [విమర్శించి] ఏమైని యగుఁగాక. ఈవటువు నుంపను.

['ఇల్లిదిగో' ఇత్యాది పఠించుచు వీరావేశంబున నిష్క్రమించును. ఇతరులు మొగమొగంబులు సూచుకొని సాటోపంబుగ నిష్క్రమింతురు.

షష్ఠాంకము ముగిసినది.

—:0:—

శుద్ధవిష్కంభము.

స్థలము :—శోణపురి, ఆకాశము.

చిత్రరేఖ ప్రవేశించును.

చిత్ర.—ఉష నావలన బాణమాధవసమరసంరంభంబు విని ‘పతిపక్షము గెలిచిన తండ్రి కిడుము, తండ్రిపక్షము గెలిచిన పతి కిడుము’ అని కలగుండుపడినవిధమునకు ఇప్పటికిని నాగుండియ జల్లుమనుచున్నది! సమరపర్యవసాన మెఱుంగ దాని చిత్తము తామరాకుమీఁదినీటిబొట్టువలె తత్తఱిల్లుచున్నది. [నిర్వర్ణించి] హా! యుద్ధమన నిట్టిదా! బాపురే! బాణమహారాజుతో ద్వంద్వయుద్ధక్రీడ సల్పుచునే ఈద్వారావతీవల్లభుఁడు ఎంతలో సప్తసాగరములకుం బయిగా అష్టమము నీరుధిరసాగరమును సృజించినాఁడు! ఇఁక నీద్వంద్వసమరము నిష్ప్రత్యూహతరంబుగ వర్ధిల్లుంగావలయును. ఆహాహా! ఏమి యిది! బాణమహారాజు ఉవ్వెత్తుగ కత్తిసాముచే మెఱపులమేరువైనాఁడు! హా! ఇఁక నేమి గనవలయు! నల్లగల్వతూండ్లకట్టనుం బోలె నీలక్ష్మీకళత్రుఁడు నందకంబున మహారాజబాహుదండభారంబు నెత్తివైచినాఁడు! హా! మహారాజు నెత్తుటిగొట్టములకేళాకూళియై ధరణి కొఱగినాఁడు! అయ్యో! ఈవృత్తాంతమును ఉష కెట్లు దెల్పుదు! పోయి కోమలహృదయకు ప్రాణసందేహంబు గాకుండం జెప్పెద. [అని నిష్క్రమించును.

శుద్ధవిష్కంభము ముగిసినది.

సప్తమాంకము

స్థలకము :—శోణపురి, బాణసభామంటపము.

రుక్మిణీకృష్ణులు బాణాహ్లాదన కుంభాండ
గంభీరవేదులును, రాణియు,
యథావిభవము పరివారంబును, ప్రవేశింతురు.

బాణు.—[శ్రీకృష్ణు నుద్దేశించి] పరమపురుషా, వేయిబాహువులకును నాలుగు శేషించినవి. ఒడలెల్ల దుస్సహవేదనలు పొడుచుచున్నవి. కావుకావు మా రక్షశరణ్యా. [అని మూర్ఛిల్లి వ్రాలును.

రాణి.—పతిభిక్షము పతిభిక్షము పతిభిక్ష మిడుము త్రిలోకజననీ.
[అని యొడి యొగ్గి రుక్మిణిపాదములకడం ద్రెళ్లును.

ఆహ్లా.—ప్రహ్లాదరక్షకా, మానాయనం గావుము.
[అని శ్రీకృష్ణునిపాదములకడం ద్రెళ్లును.

రుక్మిణి.—శరణార్థుల ననుకంపనీయులం గావవేమి యార్యపుత్త్రా?

శ్రీకృష్ణుఁడు.—లె లెమ్ము, వీరావతంసా, బాణదానవా.
[బాణుఁడు నిద్రలేచినవానివలె లేచి కేల్మోడ్చి శ్రీకృష్ణుని డాయును. రాణియు ఆహ్లాదనుఁడును లేచి కేల్మోడ్చి నిలుతురు.

శ్రీకృష్ణ.—[బాణుని మెయిం దడవుచు] ఓయి వీరప్రకాండ,

(వనమయూరము.)

అచ్చితిని నీతనయ కర్థితము లెల్లన్,
మెచ్చితిని బీరమున మేటి వని నిన్నున్,
ఇచ్చితిని వజ్రతను వింపుమెయి నీకున్,
గ్రుచ్చితిని కౌఁగిటను గూర్మిమెయి నిన్నున్. ౯౯.

బాణా, మహావీర, నీవును మావలె చతుర్భుజుండ వైతివి. నీకు సత్త్వోత్కర్ష మొసంగితిని. దివ్యజ్ఞానము పిదప నిచ్చెద.

బాణు.—బహుజన్మముల గొప్పతప మొనర్చితిని.

రుక్మి.—ఓయి బాణా, ఆర్యపుత్త్రమిత్త్రునికి నీ కింకేమి కొఱఁత! మాశిశువులం జూడ చిత్త ముత్తలపడుచున్నది. ఏవీ వా రిరువురు?

బాణు.—జగజ్జననీ,

క. నాదుండగమున నయయో !
గాదిలిశిశు లున్నవారు కడలిపరికిణీ
పైదలి కీవల నావలఁ
బ్రాదోషికకోకమిథునపరుషవ్రతు లై. ౧౦౦.

[రుక్మిణి శ్రీకృష్ణుం జూచును. ఇతరులు సంభ్రాంతు లై ద్వారద్వయముం జూతురు. శివజ్వరమును విష్ణుజ్వరమును ఎదురెదురు ద్వారముల ప్రవేశించి ఒండొరులను జుట్టు పట్టుకొందురు. అందఱు సంభ్రాంతు లై కనుదురు.

శ్రీకృష్ణు.—[చేయెత్తి] ఎవరురా మీరు?

శివ.—దేవా, నేను శివభక్తుఁడను శివజ్వరమను.

విష్ణు.—దేవా, నేను భవద్భక్తుఁడను విష్ణుజ్వరమను.

శివ.—బాణపక్షమున నేనును,

విష్ణు.—తమపక్షమున నేనును,

ఇరువురు.—పోరాడి ఒకరి నొకరము ముగించుకొనుచున్నారము.

శ్రీకృష్ణు.—మేలు మేలు! మేమే సఖుల మైన పిమ్మట మాకై మీకయ్యము లేలరా?

శివ.—[విష్ణుజ్వరమును చూపుచు] వీనికి బుద్ధి లేక.

విష్ణు.—[శివజ్వరమును చూపుచు] వీనికి బుద్ధి లేక.

శ్రీకృష్ణు.—మంచిది. ఈపని చేయుఁడు బుద్ధి వచ్చును. ఓరీ శివజ్వరమా, నీవు సౌమ్యరూపంబున చండికాద్వీపమునుండి అనిరుద్ధుని క్షణములో తెమ్ము, ప్రత్యయార్థము ఆహ్లాదనుని కొనిపొమ్ము.

శివ.—దేవరయాజ్ఞ.

ఆహ్లా.—మహాప్రసాదము. [నిష్క్రమింతురు.

శ్రీకృష్ణు.—ఓరీ విష్ణుజ్వరమా, నీవు స్త్రీరూపమున, భ్రాంతిద్వీపమునుండి క్షణములో ఉషను సపరివారం దోడ్కొని రమ్ము. ప్రత్యయార్థము మహారాజ్ఞిని తోడ్కొని పొమ్ము.

విష్ణు.—దేవరయాజ్ఞ.

రాణి.—అహో! లోకగురునికరుణ! [ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.

బాణు.—[జనాంతికము] కుంభాండా, ఇంద్రాదులను రంభాదులను విడుదల సేసిరమ్మ.

కుంభా.—[జనాంతికము] చిత్తము. [అని పోయి మరలి వచ్చి] అట్లే చేసితిని. వచ్చుచున్నారు.

ఇం ద్రా దు లు ప్ర వేశింతురు.

ఇంద్రుఁడు.—[దేవతలతో జనాంతికము] నాఁడు నారదముని నాటించిననీతి బీజము నేఁటికి ఫలించినది.

దేవతలు.—లేఖర్షభ, సర్వము కాలపక్వము గావలయుఁగదా!

ఇంద్రాదులు.—జయము జయము ఆపదుద్ధారకునకు. అమరులము ప్రణమిల్లుచున్నారము. [అని నమస్కరించి]

ఉ. నీటను డాఁగి కొండతొలి నెక్కొని నేలను బొత్తె వెట్టి పె
నోటను జక్కసేసి యడుగుల్ సగ మేదియు దవ్వ దాఁటి రా
పో టొనరించి కట్టి కలుముచ్చయి దొంగిలి లేదటంచుఁ డా
టోటుగఁ గత్తిదూయు టకటాంకరికిన్ సిరికిన్ జొహారువుల్. ౧౦౧.

క. దేవా, మాపగతురపై
మావేసెడియంతిమాస్త్రమంత్రము నీవే;
నీవే మాశాంతికమున్;
నీవే మాపౌష్టికంబు, నిగమగ, కృష్ణా. ౧౦౨.

శ్రీకృష్ణు.—స్వస్తి. ఇంద్రాదులారా, వీఁడు మదీయభక్తాగ్రేసరుఁడు, మీ ప్రాణసఖుఁడు.

బాణు.—
ఇంద్రా.— } మహానుగ్రహము, మహానుగ్రహము.

రం భా దు లు ప్ర వేశింతురు.

రంభా.—జయము జయము త్రిలోకజననీజనకులకు, దేవబందీవిమోచయితలకు. అచ్చరలము మ్రొక్కుచున్నాము. [అని మ్రొక్కి]

(గేయము.)

హరికి మంగళము మా యాపద తీర్చు సిరికి మంగళ మిదే.
తాతకు జోహారు మా యమ్మను గన్న తాతకు జోహా రిదే.
భావకు సలాము మా లచ్చిక నేలు భావకు సలా మిదే.
మఱఁదికి భద్రము మా యింద్రునితోడి మఱఁదికి భద్ర మిదే.
హరికి మంగళము మా యాపద తీర్చు సిరికి మంగళ మిదే.

శ్రీకృష్ణ.—కల్యాణము కల్యాణము.

బాణు.—శిరీషకుసుమంబుల నెండలో వయిచినందులకు లజ్జించెద.

రంభా.—బాణమహారాజా, నీవలన జగజ్జననీజనకులకనికరమునకుం బాత్ర మైతిమి.

ఆ. జాతిరత్న మొందు సానఁ దీర్చుటఁ జేసి
రాజమకుట మెక్కరమ్యగతిని.
క్లేశకారి యైనఁ గేశాదిసంస్క్రియ
వలపువానికూర్మి వఱలఁ జేయు. ౧౦౪.

బాణచక్రవర్తీ, నీవు మాకు గురువవు గాని పరిపంథివి గావు.

అనిరుద్ధుఁడును ఆహ్లాదనుఁడును ప్రవేశింతురు.

అని.—తాతకు అవ్వకును అనిరుద్ధుఁడను మ్రొక్కుచున్నాను.
[అని ప్రణమిల్లును.

రుక్మిణీకృష్ణు.—రా నాయనా రా
[అని చేరఁదివిచి ఒడిం గూర్చుండఁబెట్టుకొని లాలింతురు.

[నేపథ్యములో దుందుభిధ్వానము పుష్పవృష్టియు.]

రుక్మి.—[అనిరుద్ధునికపోలమున చేయుంచి అతని మొగమును తనవైపు త్రిప్పుకొనుచు] కష్టములు పడితివా నాయనా?

అని.—మిముఁ బాసినకష్టమే గాని ఒండు కష్టము లేదు.

ఆహ్లా.—అహెూ! ఎట్టిమహాసత్త్వుఁడు!

శ్రీకృష్ణ.—ఒరులకు పట్టుపడితి వేమి బాలకా?

ఆహ్లా.—జగద్గురూ, మాచెల్లెలియపరాధ మది. ఆసమయమున ఉష 'ఆర్యపుత్రా, మానాయనను గావుము' అని వేఁడినది. ఆమాటకు ఈమహాసత్త్వుఁడు కట్టువడియెనే గాని మానాయననాగపాశములకుం గట్టువడలేదు.

ఉష.—[జనాంతికము] సఖీ, నీమాట నమృతము ఖోయవలయును. వీరే గదా మాకు అవ్వయు తాతయు! అహెూ! అమోఘదర్శనులు. వీరిదర్శనముచే నా చిత్తమున నేమో నిర్వృతి యుదయించుచున్నది.

చిత్ర.—[జనాంతికము] వీరే నీమొఱ ఆలకించినవారు. ఈవ్యాజమున నీయుపాసనకు ఫలముగా నీకుం బ్రత్యక్షమైనారు.

రాణి.—[కరేణుకచేతినుండి శిశువుం గొని రుక్మిణిం దఱిసి] అనిరుద్ధకుమారుని గ్రహింపుఁడు. [అని రుక్మిణి కిచ్చును.

రుక్మి.—[గ్రహించి, నిర్వర్ణించి, ముద్దు లిడుచు] అహెూ పుణ్యము! ఆర్యపుత్రా, ఈబాలసూర్యోదయముం జూడఁ గోరిక కలదా?

శ్రీకృష్ణ.—[కైకొని] ఈస్వరూపము తండ్రికి వెండియు కందువుఁదనము వచ్చినట్లున్నది!

[రుక్మిణి శిశువును మఱలం గైకొని ముద్దులు గొనును. ఇతరులును శిశువును లాలింతురు.

బాణు.—[ఉషం జేరంజని గడ్డము పట్టుకొని] నాకూనా, [తన్ను నిర్దేశించి] ఈక్రూరాత్మునివలన శ్రమపడితివిగదా.

ఉష.—[ఆత్మగతము] అహెూ! నాయనదైన్యమును నే నెట్లు గందును! [అని కన్నీళ్లు నించును.

రాణి.—[సబాష్పము] నీదౌహృదమేని యభినందింప నోఁచనైతినిగదా!

ఉ. లోకములోనఁ దల్లు లతిలోలలు వేవిళులైనకూఁతు న
స్తోకముదంబుతో నరిదిసూడిదలన్ విభవోత్తరోత్సవా
నీకములన్ విభూషలను నిత్యము నోముదు రట్లె తల్లినై
యీకఠినాత్మ నీ కిడినయోఁదర లింపులు నార్తులేగదా. ౧౦౫.

ఉష.—[సబాష్పము] నాయనకుం గ్లేశమిడిననేనుగదా యపరాధను. నా తప్పులు నాయన మన్నింపవలయును. [అని బాణునిపాదముల వ్రాలును.

బాణు.—లే అమ్మా, లే. [అని లేపి] నీకుసర్వశ్రేయములును త్రైలోక్యమాతాపితలు వారొసంగుదురు. నాపెట్టినక్లేశములు మఱతువా అమ్మా?

[అని బాష్పములు విడుచును.

ఉష.—[స్వగతము] ఈలోకగురువులముోల నాయనకు ఏమి బదులు పలుకఁగలను! [ప్రకాశము] నాయనా, ఎఱుఁగనిదాని నెట్లు మఱతును?

బాణ.—పట్టీ, నీతుమచే లజ్జితుఁడను. [అని బాష్పాకులుఁ డగును.

శ్రీకృష్ణ.—రావోయి బాణా, రా; నీదౌహిత్రునిం గనుము.
[అని శిశువును ఇచ్చును.

బాణ.—[కొని కని]అహో!

తే. అమృతమున నూరినట్టికల్యామ్రఫలము!
వెలఁదిచక్కెరవెన్నలవింతబొమ్మ!
ఈబుడుతగాని నింక నే నీయఁజాల!
ఏనియెలనవ్వి దెంత నిర్వృతికరంబు! ౧౦౬.

[అని ముద్దిడి] ఏమి మొగము చిట్లించెదవు? మీసలు గ్రుచ్చినవా? లేక నీవును ఆ లోచనవాఁడవా?

రాణి.—అమృతపుబుగ్గా, నిన్ను, మందభాగ్యరాలను లాలింపనోఁచనైతిని.
[అని చెక్కిళ్లు పుణికి తనకపోలమున మెటికలు విఱుచును.

బాణ.—[శిశువును ఉషచేతి కిచ్చి, ఉషను కేలఁగొని] అనిరుద్ధమహారాజా, నాదుండగమునకు దండువుగా ఇదె నీకు ఉష నిచ్చుచున్నాను.

(ధ్రువకోకిల.)

దళితశత్రుఁడ, నీకునై యుష తా సహించినబన్నముల్
కులగిరుల్ గలయంతకాలము ఘూర్ణిలుఁ ధరణీస్థలిన్;
కలఁగకో యదువీర, నాపయిఁ; గన్నె నర్మిలి నేలుమా!
తలఁపకయ్య యుషన్ స్వయంవృతదత్త నొప్పరికింపఁగాన్.

అని.—పెద్దలచిత్తమును తప్పచేసికొనను.

శ్రీకృష్ణ.—ఆశిశువు కొసరటోయి బాణా? సాలంకారకన్యాదాన మెఱుంగుదుముగాని సపుత్త్రికన్యాదానము చేసినవారిని కొన్నవారిని ఎఱుంగము.

[ఉషాచిత్రలు సాకూతముగా నొండొరులం గందురు. ఉష సలజ్జముగా నధోముఖిగా నుండును.

రుక్మి.—ఉషా, శిశువును నీయార్యపుత్త్రునిచేతి కిమ్ము.

[ఉష ఇచ్చును, అనిరుద్ధుఁడు గ్రహించును. నేపథ్యమున దుందుభిధ్వానము పుష్పవృష్టియు. ఉష చిత్రలేఖను సాకూతముగాఁ గాంచును. చిత్రలేఖ సాకూతముగా మందహాస మొనర్చును. అనిరుద్ధుఁడు శిశువును నిర్వర్ణించి రుక్మిణిచేతి కిచ్చును.

రుక్మి.—[ఉషం జేరఁబిలిచి] మహాసాధ్వి, ఉషా, నీకు తఱుఁగని సౌభాగ్య మిదె యొసంగితిని.

ఉష.—[కేలొగ్గి] మహాప్రసాదము. [స్వగతము] నాచెలివలవంతయుఁ దీఱినంగదా నేను ధన్యురాలను.

రుక్మి.—[ఆత్మగతము] ఆహా! దీనిహృదయ మెంత మైత్రీకోమలము! [ప్రకాశము] ఆర్యపుత్త్రా, వీరి కిరువురకు కామసహాయ, ఉషకు అస్మదుపాసనోపదేశగురువు, నారదశిష్య, మహాయోగిని, ఈగుణఖని, చిత్రరేఖ. దీనియాప్సితమును ఈ యుషాభ్యుదయముతోఁగూర్పుఁడు.

రాణి, బాణు.—ఆహా! ఈపుణ్యాత్మురాలా, ఉషకును మాకును ఇంత యభ్యుదయము కావించినది! [రాణి చిత్రం దఱియఁదివిచి బుజ్జవించును.

శ్రీకృష్ణు.—ఇయ్యవోయి కుంభాండా, నీతనయను అస్మత్ప్రహ్లాదదేశ్యునికి ఆహ్లాదనునికి.

ఉష.—[స్వగతము] ఆహా! ఏమి నా పుణ్యము! మాయన్నకే చిత్ర యాభరణమైనది!

కుంభా.—మహాప్రసాదము. [అని చిత్రరేఖ నొడి నిడుకొని]

ఉ. నాదగుకోర్కెచే భువననాథునియానతిచేత నిత్తు నా
గాదిలియాత్మజన్ గగనగామిని యోగినిఁ జిత్రరేఖ నీ;
కోదనుజేంద్రనందన, దయోచితవై ఖరి నేలు కూర్మిలోఁ
బేదవు గాకుమన్న; నినుఁ బెన్నిధిఁ గోరినదన్న భర్తగాన్.

[అని యాహ్లాదనుని కిచ్చును.

ఆహ్లా.—పెన్నిధి ప్రథమగదా. మహాప్రసాదము.

బాణు.—ఓహో క్రొత్తవ్యాకరణాధ్యయనము! [అందఱు నవ్వుదురు.

ఆహ్లా.—పెద్దలయాజ్ఞచేతను నిజేచ్ఛచేతను గ్రహించుచున్నాను.

[నేపథ్యమున దుందుభిధ్వానాదికము.

రుక్మి.—చిత్రరేఖా, నీకు తఱుఁగనిసౌభాగ్య మొసంగితిని.

చిత్ర.—[కేలొగ్గి] మహాప్రసాదము.

రాణి.—[చిత్రరేఖం జేరంగొని] రూపెత్తినమాభాగ్యమా రావమ్మా, రారమ్మ యువరాజపట్టమహిషీ.

[కరేణుకా గ్రంథీరవేదు లాండొరులం గని గుటకలు మ్రింగుచుందురు.

శ్రీకృష్ణు.—వీ రెవరు? వీరికిని అన్యోన్యదాంపత్యాభిలాషవలెె నున్నది.

బాణు.—మహానుభావా, వీఁడు నా బంధువు, వీనికై శిశువుల కీయుడుదుము. ఇది యుపాధ్యాత్రేయి. ఇది వీనికి తగినదాంపత్యము.

రంభ.—[ఉర్వశితో జనాంతికము] అది కోఁతికి వెన్నెలబోనము.

శ్రీకృష్ణు.—వీరికిని దాంపత్య మగునుగాక. మాలలు మార్చుకొండి.

[కరేణుకా గంభీరులు సంతుష్టితో అగ్న్యాదుల సాహాయ్యంబున మాలలు మార్చుకొందురు. నేపథ్యమున దుందుభిధ్వానాదికము.

ఉర్వ.—[రంభతో జనాంతికము] సఖీ, రంభా, ఆ రెంటికిని ఇది దృష్టిపరిహారమునకు.

శ్రీకృష్ణు.—మీకు నమస్కృతికి సెలవు. కాని మీరు దండెములు తీయలేరు. అందఱికిని ఒక్కమాటే దొరలుఁడు.

[అందఱు నవ్వుదురు. ఆయిరువురు నట్లే దొరలుదురు. గంభీరవేదియు కరేణుకయు యత్నించియు లేవలేరు.

రంభ.—[జనాంతికము] ఉర్వశీ, ఈనాట్యమును నీ వెక్కడనేని నేర్చితివా?

ఉర్వ.—ఇప్పుడు నేర్చుకొందము.

శ్రీకృష్ణు.—వీరిదాంపత్యము మిగుల శోభిల్లుచున్నది.

[బాణాహ్లాదనేంద్రాదులు గంభీరవేదిని లేపుదురు. అతఁడు లేచును. రాజ్ఞీరంభాదులు కరేణుకను లేపయత్నింతురు. అది లేవదు. గంభీరవేది లేపును. అది లేచును.

శ్రీకృష్ణు.—ఇంద్రాదులారా, మీరెల్ల కడు నలంగితిరి. నిజాస్పదంబు నేరి సుఖముండుఁడు.

ఇంద్రా.—మహానుగ్రహము. [అని రుక్మిణీ కృష్ణులకు భక్తినమ్రులై, బాణాహ్లాదనులతో] మిత్రములారా, పోయి వచ్చెదము.

[బాణాహ్లాదనులు వారిం గవుంగిలింతురు. ఇంద్రాదులు నిష్క్రమింతురు.

గంభీ. కరే.—[ఒండొరులతో, జనాంతికము] వీళ్లకి పొర్లిపొర్లి దండాలు పెట్టి మనంమాత్రం నలగలేదా?

రంభా.—అంజలి చేసెదము. [అని శ్రీహరులకుం సాంజలులై, బాణాహ్లాదనులతో] పోయివచ్చెదము.

బాణాహ్లాద.—మంచిది. [రంభాదులు నిష్క్రమింతురు.

శ్రీకృష్ణ.—ఓయి బాణా, శిశువులకు వియోగభారము లేకుండ మీరెల్ల వీని బారసాలకు ద్వారకకు మాతో నిపుడే తరలుండు.

[అంతట కీయనుచు గరుడుండు ప్రవేశించి హరిని
ప్రదక్షిణించి ఒక్కెడం గూర్చుండును.

శ్రీకృష్ణ.—మేమెల్ల చిత్రాహ్లాదనులయథావిధివివాహమునకు మఱల నిటకు వచ్చెదము.

బాణు.—
రాణి.—
ఆహ్లా.—
కుంభా.—
} మహాప్రసాదము, మహాప్రసాదము.

శ్రీకృష్ణ.—కుమారా, అనిరుద్ధా, ఈయభ్యుదయములో నీకు ఇంక నేమనోరథముం దీర్తును?

అని.—లోకనాయకా,

ఉ. కూరిమిబంధు లైరసురకుంజరు, లంబుధివేష్టితోర్వరా
సారరసాయనౌషధిగ సన్నుతి గన్నది పత్ని యయ్యె, నిం
డారె ముదంబు చిత్రయు సమంచితశీలుని చెట్టఁబట్టుటన్,
గోరిక లింక నేమి గలుగున్ గరుణాభరణాత్మ, చెప్పుమా. ౧౦౯.

అయిన నిది యగుఁగాక.

(మంగళమహాశ్రీ.)

శ్రీసుదతీకాంతుకళఁ జెందినఘనుల్ జనుల
సేమము నె సేయుదురు గాతన్,
వాసవుఁడు గాలమున వర్షిలుతఁ, బాఁడియును
బంటయు నవారి యగుఁగాతన్,
వాసిమెయిఁ బైదలులు భర్తృహితవృత్త లయి
భాగ్యములఁ దేలుదురుగాతన్,
భాసురమహీషికవివాగమృతవాహినుల
వర్తిలుత మంగళమహాశ్రీ. ౧౧౦.

ఉషానాటకము సమాప్తము.

శ్రీ

సప్తమైడ్వర్డు చక్రవర్తికి మంగళము.

———:o:———

జయతి జయీ సప్తమైడ్వర్డ్ చక్రపాలకః.
జయతి జయీ సప్తమైడ్వర్డ్ చక్రపాలకః.

రక్షతి యో భువి సదయః పఞ్చమాంశకమ్, జయతి.
నాస్తమితో యద్భువి తా విన్దుభాస్కరౌ, జయతి.
మాతృగుణో ఽవతి పితృవ న్మాతృవచ్చ యో, జయతి.
ట్రాన్ స్వాల్ గ్రహణంతు యస్య భద్ర మాదిమమ్, జయతి.

మఙ్గళం కరోతు తస్య మాధవ స్సదా.
మఙ్గళం కరోతు తస్య మాధవః స్సదా.

——— o.———

శోధనము.

పుట.	తప్పు.	ఒప్పు.
40	షట్లు	పండ్లు

మదరాసు ముత్యాలపేట మల్లికేశ్వరులగుడివీథి 4-వ నెం ఇంటిలో నివసించు
మదరాసు క్రిస్టియనుకాలేజి సంస్కృతప్రధానోపాధ్యాయుఁడగు
వేదము - వేంకటరాయశాస్త్రియొద్ద
దొరకు గ్రంథములు.

సంస్కృతము.

	రూ. అ. పై.
భోజచరిత్రము, కాలికోబైండు, ఆంధ్రటిప్పణము	0—8—0
విక్రమార్కచరిత్రము, ,, ,, ...	0—8—0
బిల్హణచరిత్రము, ,, సంపూర్ణటీక	0—8—0

తెనుఁగు.

ప్రతాపరుద్రీయనాటకము, కాలికోబైండు	1—4—0
ఆంధ్రాభిజ్ఞానశాకుంతలనాటకము. ,, ...	1—0—0
నాగానందనాటకము. ,, ...	1—0—0
ఉషానాటకము. ,, ...	0—12—0
గ్రామ్యభాషాప్రయోగనిబంధనము	0—8—0
ఆంధ్రప్రసన్నరాఘవవిమర్శము, ఆంధ్రగీర్వాణసాహిత్యపరులకత్యంతోపయుక్తము	2—0—0
అలంకారసారసంగ్రహము, కందమయము, సటీకము. ...	0—8—0
కావ్యాలంకారచూడామణి (నరసభూపాలీయమువంటిది) ...	1—0—0
ప్రక్రియాచ్ఛందస్సు	0—2—6
శిశువ్యాకరణము...	0—2—6
కథాసరిత్సాగరము, అత్యద్భుతకథామయమైన బృహత్కథకు తెనుఁగు. పూర్వభాగము, కాలికోబైండు	3—4—0
పారిజాతాపహరణము	0—4—0

పదిపుస్తకములుగాని అంతకన్న నెక్కువగాని ఒక్కమారే కొనువారికి పది యవపాలు వెల తగ్గింపఁబడును.